

Συνεδρία της Επιτροπής Αποκλεισμού Οικονομικών Φορέων από Διαδικασίες Σύναψης δημοσίων Συμβάσεων που πραγματοποιήθηκε στο Υπουργείο Οικονομικών στις 29/06/2018

Αρ. Υπόθεσης :3/18

Επιτροπή Αποκλεισμού:

Κος Γ. Αρέστης, Πρόεδρος Επιτροπής

Κος Χ. Σολωμονίδης, Μέλος Επιτροπής

Εμφανίσεις:

Για αναθέτουσα αρχή: Κα Χ. Μίτλεττον, (Δικηγόρος Διοικητικού Συμβουλίου Επεξεργασίας Αποβλήτων Επαρχίας Πάφου)

Για Εταιρεία Helector Cyprus Ltd: Κος Κ. Κυριακόπουλος

Για εταιρεία ΤΟΜΗ ΑΤΕ : Καμία εμφάνιση

Για Γραφείο Γενικού Εισαγγελέα: Κα Δήμητρα Καλλή, δικηγόρος της Δημοκρατίας

ΑΠΟΦΑΣΗ

(Α) Η ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ

Το Συμβούλιο Εκμετάλλευσης των Χώρων Διάθεσης ή Αξιοποίησης Οικιακών Αποβλήτων Πάφου(στο εξής θα καλείται το Συμβούλιο), υπέβαλε διά του Προέδρου του κ. Φαίδωνος με επιστολή ημερ. 19/04/2018 αίτημα για επιβολή οριζοντίου αποκλεισμού των εταιρειών HELECTOR CYPRUS LTD, ΗΛΕΚΤΩΡ Α.Ε., ΕΛΛΑΚΤΩΡ, Α.Ε., ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε. και

οποιοδήποτε σχετιζόμενου με αυτές φυσικού ή νομικού προσώπου ή ένωσης.

Στην επιστολή αυτή περιέχονται συνοπτικά διάφορα γεγονότα επί των οποίων στηρίζεται το αίτημα και η καταγγελία εναντίον των πιο πάνω εταιρειών. Δεν θα προχωρήσουμε σ' αυτό το στάδιο σε λεπτομερή αναφορά στα γεγονότα στα οποία στηρίζεται η καταγγελία γιατί αυτό θα γίνει σε κατοπινότερο στάδιο στη βάση πιο αναλυτικών γεγονότων τα οποία ετέθησαν ενώπιον μας όταν καλέσαμε τις δύο πλευρές να τεκμηριώσουν τις εκατέρωθεν θέσεις τους με γεγονότα που στηρίζουν την υπόθεση τους και επίσης να θέσουν ενώπιον μας τη νομική βάση επί της οποίας στηρίζονται. Βρίσκουμε όμως σ' αυτό το στάδιο χρήσιμο να παραθέσουμε αυτούσια τη κρίσιμη παράγραφο της επιστολής αυτής η οποία και αποτελεί την ουσία της καταγγελίας.

Έχει ως εξής: «Με την παρούσα επιστολή μου, σας ενημερώνω για την κατάληξη του διαγωνισμού 01/2014, μετά τη σύναψη της σύμβασης για τα Πράσινα Σημεία, και για τα πιο πάνω γεγονότα μετά την εκτέλεση των λοιπών Συμβάσεων με τις Κοινοπραξίες, και σας καλώ να αντλήσετε δικαιοδοσία από την ΚΔΠ138/2016 και να εξετάσετε αίτημά μου για τον οριζόντιο αποκλεισμό των εταιρειών HELECTOR CYPRUS LTD, ΗΛΕΚΤΩΡ Α.Ε., ΕΛΛΑΚΤΩΡ Α.Ε., ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε. που είναι οι μέχρι στιγμής γνωστές εταιρείες που ανήκουν στον όμιλο και έχουν ήδη επιχειρήσει στην Κύπρο, και οποιοδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου ή ένωσης σχετίζεται με τις εταιρείες αυτές ή με οποιοδήποτε πρόσωπο εμπλέκεται στην προαναφερόμενη ποινική διαδικασία ή σε άλλες ποινικές υποθέσεις σχετικές με την εξέλιξη της προαναφερόμενης ποινικής διαδικασίας, από υφιστάμενες ή μελλοντικές διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων, για χρονικό διάστημα που θα επιτρέψει την επαναφορά του ανταγωνισμού, της νομιμότητας και της διαφάνειας, σε σχέση με τον νευραλγικό τομέα της διαχείρισης των αποβλήτων, σε ένα ανεκτά υγιές επίπεδο.»

Δεδομένου ότι στην επιστολή καταγγελία δεν εγένετο αναφορά στις διευθύνσεις των καταγγελλομένων εταιρειών ζητήσαμε από το Συμβούλιο μέσω της γραμματείας της Επιτροπής όπως μας προμηθεύσει με τις διευθύνσεις εις την Κύπρο των καταγγελλομένων εταιρειών, ώστε

να καταστεί δυνατή η ειδοποίησή τους να εμφανισθούν ενώπιον της Επιτροπής.

Σε ανταπόκριση του αιτήματος αυτού το Συμβούλιο με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ημερομηνίας 23/04/2018 με χειρόγραφο σημείωμα κοινοποίησε στην Επιτροπή τις διευθύνσεις δύο εταιρειών. Η πρώτη ήταν αυτή της TOMH A.T.E. της οποίας το όνομα ανεγράφει με κεφαλαία και σε δεύτερη γραμμή με μικρά γράμματα συμπληρώνετο με τα εξής. Bilfinger-Baugesellschaft m.b.h. Η δεύτερη εταιρεία ήταν η HELECTOR CYPRUS LTD (στο εξής η HELECTOR). Η δοθείσα διεύθυνση και για τις δύο ήταν Βασιλίσσης Φρειδερίκης 33, Palais D'Invoire. Για μεν την πρώτη εταιρεία αναφερόταν τα Γραφεία 101-104 για δε τη δεύτερη εταιρεία τα Γραφεία 402 και 403. Η πιο πάνω διεύθυνση βρίσκεται στη Λευκωσία.

Με δεύτερο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ημερομηνίας 24/04/2018 το Συμβούλιο κοινοποίησε στην Επιτροπή τις διευθύνσεις δύο νέων εταιρειών. Η πρώτη αφορούσε την ΕΛΛΑΚΤΩΡ Α.Ε. της οποίας η διεύθυνση βρίσκεται στην Ελλάδα και με σημείωμα από τον αποστολέα ότι για τη συγκεκριμένη εταιρεία δεν βρέθηκε διεύθυνση στη Κύπρο. Η δεύτερη εταιρεία ήταν η Cybarco της οποίας τα γραφεία βρίσκονται στην βιομηχανική περιοχή Ιδαλίου.

Ενόψη των όσων είχαν τεθεί ενώπιον της Επιτροπής απεστάλεις με διπλοσυστημένες επιστολές ημερομηνίας 24/04/2018 ειδοποιήσεις όπως εμφανιστούν ενώπιον της στις 04/05/2018 η HELLECTOR και η TOMH A.T.E. στις διευθύνσεις οι οποίες αναφέρθησαν ήδη πιο πάνω. Σημειώνουμε εδώ ότι στην περίπτωση της δεύτερης εταιρείας δεν ανεγράφη στο όνομα της αυτό που στη χειρόγραφη σημείωση εμφανίζεται με μικρά γράμματα Bilfinger-Baugesellschaft m.b.h. Η μεν Cybarco δεν θεωρήθηκε ότι έπρεπε να κληθεί για να λάβει μέρος στη διαδικασία δεδομένου ότι σε κανένα μέρος της επιστολής καταγγελία ημερομηνίας 19/04/2018 δεν εμφανιζόταν το όνομα της. Όσο αφορά την ΕΛΛΑΚΤΩΡ είχε διεύθυνση εκτός Κύπρου. Η επίδοση ειδοποίησης θα ήταν χρονοβόρα πράγμα το οποίο θα σήμαινε εξαιρετική καθυστέρηση στην έναρξη της διαδικασίας. Ελήφθη υπόψη η αναφορά η οποία γινόταν στην επιστολή ημερομηνίας 19/04/2018 ότι το θέμα ήταν εξαιρετικά επείγον και ότι αν η Επιτροπή Αποκλεισμού δεν ενεργούσε άμεσα θα

δημιουργούνται τετελεσμένα γεγονότα τα οποία ήδη τέθηκαν υπόψη της Επιτροπής με την υποβληθείσα καταγγελία.

Έχουμε προβεί σ' αυτή τη λεπτομερή περιγραφή αναφορικά με τα θέματα επίδοσης ειδοποιήσεων στις εμπλεκόμενες εταιρείες και σε ποιές συγκεκριμένες εταιρείες έχουν επιδοθεί ειδοποιήσεις ενόψη των όσων έχουν εγερθεί ενώπιόν μας αναφορικά με το ποιές εταιρείες θα έπρεπε να βρίσκονται ενώπιον της Επιτροπής. Ο κ. Κυριακόπουλλος ο οποίος εμφανίζεται εκ μέρους της HELECTOR δήλωσε ήδη σε κάποιο πρόϊμο στάδιο της διαδικασίας ότι η TOMH A.T.E. είναι μη υφιστάμενη σήμερα εταιρεία γιατί έχει διαλυθεί με βάση νομική διαδικασία στην Ελλάδα ήδη από το 2003. Αυτό δε που υπάρχει σαν εγγεγραμμένος συνεταιρισμός στην Κύπρο είναι η TOMH A.T.E. – Bilfinqer Baugesellschaft m.b.h. και επομένως η επιτροπή έχει ενώπιόν της μή υφιστάμενο νομικό πρόσωπο εναντίον του οποίου δεν μπορεί να συνεχίσει η διαδικασία.

Η κυρία Μίτλεττον εξάλλου η οποία εμφανίζεται εκ μέρους του Συμβουλίου σε ένα προχωρημένο στάδιο της διαδικασίας έλαβε τη θέση ότι κακώς η υπόθεση η οποία βρίσκεται ενώπιον μας στρέφεται μόνον εναντίον των δύο πιο πάνω εταιρειών ενώ κανονικά θα έπρεπε ενώπιον της Επιτροπής να βρίσκονται όλες οι εταιρείες οι οποίες υπήρξαν μέλη της κοινοπραξίας η οποία είχε συμβληθεί με το Συμβούλιο.

Δεν θα τοποθετηθούμε επί του παρόντος επί των εγερθέντων πιο πάνω δύο θεμάτων αλλά θα το πράξουμε σε μεταγενέστερο σημείο στην απόφαση μας όταν στο μεταξύ θα έχουμε μια πιο συμπληρωμένη εικόνα των γεγονότων της παρούσας υπόθεσης.

(B) ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

(α) Το Συμβούλιο

Παραθέτουμε στη συνέχεια τα κρίσιμα γεγονότα πάνω στα οποία το Συμβούλιο επιχειρεί να στηρίξει την καταγγελία του. Το Συμβούλιο συστάθηκε την 04.04.2007 με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου. Με την ίδια απόφαση είχε ανατεθεί η διαχείριση λειτουργίας του χώρου διάθεσης των αποβλήτων της Πάφου στην τοπική αυτοδιοίκηση. Κατά

συνέπεια, συμβάσεις που είχαν ήδη συναφθεί με την Κυπριακή Δημοκρατία σε σχέση με τη διαχείριση των αποβλήτων στην Πάφο, που βρίσκονταν κατά το στάδιο της εκτέλεσης, πέρασαν κι αυτές στα χέρια του Συμβουλίου.

Πλέον συγκεκριμένα, προτού εγκαθιδρυθεί το Συμβούλιο είχε κατασκευαστεί ο Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων Πάφου (ΧΥΤΑ Πάφου) από την Κοινοπραξία ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε. – BILFINGER BAUGESELLSCHAFT M.B.H., που είχε τεθεί σε λειτουργία από την ίδια εταιρεία τον Ιούλιο 2005, όταν είχαν ολοκληρωθεί τα έργα κατασκευής. Το Συμβούλιο είχε διαδεχθεί, ως Αναθέτουσα Αρχή, την Κυπριακή Δημοκρατία στη Σύμβαση που συνάφθηκε με την Κοινοπραξία ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε. – BILFINGER BAUGESELLSCHAFT M.B.H. για τον σχεδιασμό, μελέτη, κατασκευή, λειτουργία και συντήρηση του χώρου υγειονομικής ταφής στερεών οικιακών απορριμμάτων – ΧΥΤΑ – και του Διαμετακομιστικού Σταθμού στερεών οικιακών απορριμμάτων – ΣΜΑ – στην Επαρχία Πάφου, η οποία είχε λήξει τον Ιούλιο του 2015. Η Σύμβαση εκείνη επεκτάθηκε μέχρι τον Σεπτέμβριο 2016, όταν το Συμβούλιο προέβη σε διαβήματα για να αναληφθεί το έργο από νέο ανάδοχο. Περαιτέρω, είχαν παραδοθεί στο Συμβούλιο εργασίες και /ή το Συμβούλιο διαδέχθηκε, ως αναθέτουσα Αρχή, την Κυπριακή Δημοκρατία μετά την εκτέλεση της Σύμβασης που είχε συνάψει η Κυπριακή Δημοκρατία με την Κοινοπραξία ΗΛΕΚΤΩΡ Α.Ε. – BILFINGER BAUGESELLSCHAFT M.B.H J/V για τη μελέτη, κατασκευή, λειτουργία και συντήρηση Σταθμού Βιολογικής Επεξεργασίας Υγρών Αποβλήτων και βοθρολυμάτων στον Χώρο Υγειονομικής Ταφής στερεών οικιακών Απορριμμάτων – ΧΥΤΑ – στη Μαραθούντα της επαρχίας Πάφου.

Την 31.03.2015 το Συμβούλιο είχε συνάψει, το ίδιο, με την εταιρεία HELECTOR τη Σύμβαση (1/2014) τη σχετική με την παροχή υπηρεσιών για τη λειτουργία και διαχείριση τεσσάρων πράσινων σημείων και ενός κινητού σημείου της επαρχίας Πάφου.

Με βάση τα πιο πάνω το Συμβούλιο ενείχε θέση Αναθέτουσας Αρχής σε σχέση με την εταιρεία HELECTOR, την Κοινοπραξία ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε. – BILFINGER BAUGESELLSCHAFT M.B.H. και την Κοινοπραξία ΗΛΕΚΤΩΡ Α.Ε. – BILFINGER BAUGESELLSCHAFT M.B.H. J/V.

Το Συμβούλιο επιδίωξε και κατάφερε να απεμπλακεί από τις πιο πάνω συμβάσεις και από οποιοδήποτε είδος συνεργασίας με Κοινοπραξίες ή εταιρείες που σχετίζονται με την εταιρεία HELECTOR ή τον όμιλο ΕΛΛΑΚΤΩΡ.

Η HELECTOR, η ΗΛΕΚΤΩΡ Α.Ε. και η ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε., που αναφέρονται πιο πάνω, σχετίζονται μεταξύ τους, εφόσον ανήκουν στον ίδιο όμιλο, της μητρικής ΕΛΛΑΚΤΩΡ Α.Ε. Η Ελλαδική ΗΛΕΚΤΩΡ Α.Ε είναι θυγατρική της ΕΛΛΑΚΤΩΡ Α.Ε. κατά 100%. Στο μητρώο του εφόρου Εταιρειών της Κυπριακής Δημοκρατίας έχει εγγραφεί και η ΗΛΕΚΤΩΡ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ως αλλοδαπή εταιρεία, η οποία σήμερα διευθύνεται από τον Λεωνίδα Μπόμπολα. Ο Λεωνίδας Μπόμπολας είναι ο Πρόεδρος Διευθύνων Σύμβουλος της Ελλαδικής ΗΛΕΚΤΩΡ Α.Ε. και Διευθύνων Σύμβουλος (Εκτελεστικό Μέλος) της ΕΛΛΑΚΤΩΡ Α.Ε. Είναι το πρόσωπο στο οποίο ο όμιλος εμπιστεύτηκε τις δραστηριότητες που σχετίζονται με τη διαχείριση των αποβλήτων μέσω του υπό-ομίλου ΗΛΕΚΤΩΡ και ο οποίος ήταν, σε κάθε ουσιώδη χρόνο, και σήμερα έχει ενεργό ρόλο στη διαχείριση των εργασιών τόσο της μητρικής εταιρείας όσο και των θυγατρικών εταιρειών και των αδελφών εταιρειών.

Η Κυπριακή εταιρεία HELECTOR συστάθηκε στην Κύπρο ως ιδιωτική εταιρεία περιορισμένης ευθύνης, σύμφωνα με τον Κυπριακό Νόμο, την 15.10.2003 και από την 15.10.2003 μέχρι την 10.05.2007 ονομαζόταν ELEMACH LTD . Η Κυπριακή HELECTOR είναι θυγατρική της ελλαδικής εταιρείας ΗΛΕΚΤΩΡ Α.Ε. κατά 100%, η οποία, με τη σειρά της, είναι θυγατρική της εταιρείας ΕΛΛΑΚΤΩΡ Α.Ε. Η HELECTOR σήμερα διευθύνεται από τους Αλέξανδρο Ντέκα και Γεώργιο Σκουτερόπουλο, που αμφότεροι είναι και σύμβουλοι της ΗΛΕΚΤΩΡ Α.Ε.

Η ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε. είναι, επίσης, 100% θυγατρική της ΑΚΤΩΡ Α.Τ.Ε., που είναι μέλος του ομίλου ΕΛΛΑΚΤΩΡ. Η ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε. εξάλλου συμμετείχε στην Κοινοπραξία ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε. – BILFINGER BAUGESELLSCHAFT M.B.H, έναντι στην οποία το Συμβούλιο είχε λάβει θέση Αναθέτουσας Αρχής.

Την 15.06.2016 καταχωρίστηκε από την Κυπριακή Δημοκρατία, διά του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας, η Ποινική Υπόθεση 9357/2011,

η οποία παραπέμφθηκε στο Μόνιμο Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, εναντίον των ακόλουθων προσώπων:

Κατηγορούμενος 1: Δημήτριος Πατσαλίδης

Κατηγορούμενος 2: Μιχάλης Πάντης

Κατηγορούμενος 3: Αντώνιος Κουρουζίδης

Κατηγορούμενος 4: Στέλιος Παπαδόπουλος

Κατηγορούμενος 5: Χρίστος Πέτρου

Κατηγορούμενος 6: Ανδρέας Λουρουτζιάτης

Κατηγορούμενος 7: Γεώργιος Κουλλαπής

Κατηγορούμενος 8: Νικόλας Κουλλαπής

Κατηγορούμενος 9: Imad Bagle

Κατηγορούμενος 10: Σάββας Βέργας

Κατηγορούμενος 11: Ευτύχιος Μαληκίδης

Κατηγορούμενος 12: Δημήτριος Γιαννακόπουλος

Κατηγορούμενη 13: ENVIROPLAN ΜΕΛΕΤΗΤΙΚΗ-ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ & ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ Α.Ε. (ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ)

Κατηγορούμενος 14: Θεοφάνης Λώλος

Κατηγορούμενη 15: HELECTOR CYPRUS LTD

Κατηγορούμενη 16: N.E. MIDORIACO LTD

Στο κατηγορητήριο της εν λόγω υπόθεσης περιέχονται 104 κατηγορίες. Οι Κατηγορούμενοι 1,4,10,11 και 12 κατηγορούνται ότι μαζί με άλλα πρόσωπα, μεταξύ των ετών 2009-2014, εκμεταλλευόμενοι τις θέσεις που είχαν, συνωμότησαν να καταδολιεύσουν το κοινό, δηλαδή ζήτησαν «μίξεις» από την HELECTOR, για να ενεργήσουν προκειμένου να επισπευθεί η καταβολή των καθυστερημένων οφειλών του ΧΥΤΑ Πάφου

και του ΧΥΤΥ Κόσιης προς την HELECTOR. Ο Κατηγορούμενος 1, ήταν ο Οικονομικός Διευθυντής του Δήμου Πάφου, επιφορτισμένος, μεταξύ άλλων, με καθήκοντα έγκρισης πληρωμής οφειλών του Δήμου Πάφου προς το ΧΥΤΑ Πάφου, και κατηγορείται ότι έλαβε το ποσό των €222.100,00 από την HELECTOR διά του Ιωάννη Κοκότση, που ήταν τότε εκ των διευθυντών της εν λόγω εταιρείας και την εκπροσωπούσε. Ο Κατηγορούμενος 5, μέλος της επιτροπής αξιολόγησης και διαπραγμάτευσης για το κύτταρο Β1 στην Πάφο και με ρόλο και στις εργασίες για το ΧΥΤΥ Κόσιης, κατηγορείται ότι έλαβε από την HELECTOR ποσό €3.000,00 διά του Ιωάννη Κοκότση που την εκπροσωπούσε. Ο Κατηγορούμενος 6, δήμαρχος Λάρνακας, κατηγορείται επί πλέον ότι έλαβε το ποσό των €138.000,00 από την HELECTOR διά του Ιωάννη Κοκότση και του Λεωνίδα Μπόμπολα σε σχέση με το ΟΕΔΑ Λάρνακας – Αμμοχώστου. Το ποσό που έλαβε ο Κατηγορούμενος 7 ήταν €100.000,00 από την HELECTOR δια του Αθανάσιου Κατρή. Οι Κατηγορούμενοι 9 και 15 κατηγορούνται σε σχέση με κατάρτιση και θέση σε κυκλοφορία πλαστών εγγράφων, για τιμολόγια και ψευδείς λογαριασμούς, για διάφορα ποσά, προς δικαιολόγηση των μίζών που δόθηκαν. Ο Κατηγορούμενος 10, τέως δήμαρχος Πάφου, κατηγορείται ότι συνωμότησε με τους Κατηγορούμενους 1, 4 και 11 και ότι διέπραξε διάφορα αδικήματα σε σχέση με μίζες €766.000,00 που έλαβε από τη HELECTOR για το ΧΥΤΑ Πάφου. Οι κατηγορούμενοι 12 και 15 κατηγορούνται ότι παρείχαν στον κατηγορούμενο 10, με τρόπο που υποδηλώνει δεκασμό, ποσό €310.000,00 για να βοηθήσει στην αποπληρωμή των καθυστερημένων χρεώσεων του ΧΥΤΑ Πάφου προς την HELECTOR, της οποίας ο Κατηγορούμενος 12 ήταν γενικός διευθυντής, και ότι κατήρτισαν και έθεσαν σε κυκλοφορία πλαστά έγγραφα, σε σχέση με τιμολόγια και ψευδείς λογαριασμούς, για διάφορα ποσά, προκειμένου να δικαιολογήσουν τις μίζες σε σχέση με το ΧΥΤΑ Πάφου και ΧΥΤΥ Κόσιης. Οι Κατηγορούμενοι 13 και 14 κατηγορούνται ότι μαζί με τον Αθανάσιο Κατρή συνωμότησαν για να καταδολιεύσουν το κοινό, βοηθώντας την HELECTOR να της κατακυρωθεί προσφορά για το ΟΕΔΑ Λάρνακας – Αμμοχώστου και ότι εξαπάτησαν το δημόσιο, με αποτέλεσμα να υπάρξει ζημιά €7.645.200,00. Στην κατηγορία 104 κατηγορούνται οι Κατηγορούμενοι 6 και 15 μαζί με τους Ιωάννη Κοκότση και Λεωνίδα

Μπόμπολα για καταδολίευση του κοινού, ώστε να δωροδοκηθεί ο Δήμαρχος Λάρνακας από την HELECTOR για να προωθηθούν καθυστερημένες πληρωμές για το ΧΥΤΥ Κόσιης και για να συνδράμει στην επέκταση της Σύμβασης μεταξύ ΟΕΔΑ Λάρνακας – Αμμοχώστου και HELECTOR.

Μετά την παραδοχή του κ. Βέργα, είχε ακολουθήσει η παραδοχή και καταδίκη του Δημήτρη Γιαννακόπουλου. Ο κ. Γιαννακόπουλος, όπως προαναφέρθηκε, ήταν διευθυντής της HELECTOR από 15.05.2007 μέχρι την 05.07.2010. Η ομολογία ενοχής και καταδίκη του κ. Γιαννακόπουλου αφορά στην κατηγορία για δεκασμό δημοσίου λειτουργού όπου, σύμφωνα με τις λεπτομέρειες του αδικήματος, χρημάτισε τον κ. Βέργα με το ποσό των €310.000,00 για να βοηθήσει στην προώθηση αποπληρωμής των καθυστερημένων οφειλών του ΧΥΤΑ Πάφου προς την HELECTOR, υπό την ιδιότητά του ως διευθυντής.

Στη σελίδα 4 της απόφασης αναφέρεται ότι:

«Ο Κατηγορούμενος σε θεληματική του κατάθεση στην αστυνομία, στις 22.03.2016, παραδέχθηκε ότι είχε δώσει το χρηματικό ποσό που αναφέρεται πιο πάνω, κατά διάφορες ημερομηνίες, στον Κατηγορούμενο 10, Σάββα Βέργα, για τον προαναφερθέντα σκοπό. Σύμφωνα με τον Κατηγορούμενο, €190.000,00 είχαν εκταμιευτεί από την HELECTOR ενώ το υπόλοιπο ποσό των €120.000,00 είχε δοθεί από την μητρική εταιρεία.»

Ο Κατηγορούμενος Imad Baqle παραδέχθηκε κατηγορίες στις οποίες συγκατηγορείται μαζί με τη HELECTOR και αφορούν στα αδικήματα του καταρτισμού και της θέσης σε κυκλοφορία πλαστών εγγράφων, με αναφορά στα πλαστά τιμολόγια που εξέδωσε και έθεσε σε κυκλοφορία η εταιρεία, για να δικαιολογήσει, φαινομενικά, τις μίζες που δόθηκαν. Ο κ. Baqle, όπως αναφέρεται στην απόφαση, ήταν υπάλληλος της ΗΛΕΚΤΩΡ Α.Ε., μητρικής εταιρείας της HELECTOR και το έτος 2008 του είχαν ανατεθεί καθήκοντα μηχανικού των έργων ΧΥΤΥ Κόσιης και ΧΥΤΑ Πάφου.

Στην απόφαση του Κακουργιοδικείου ύστερα από την παραδοχή και του κατηγορούμενου Μαληκίδη αναφέρεται, ότι την 09.03.2016 είχε συλληφθεί και ο Ιωάννης Κοκότσης, ο οποίος, στην κατάθεσή του στην

Αστυνομία, παραδέχθηκε ότι έδωσε μίζες στον κ. Βέργα, όπως προαναφέρθηκε.

Εκκρεμώσεως της εν λόγω ποινικής υπόθεσης, οι Κοινοπραξίες ΗΛΕΚΤΩΡ Α.Ε. – BILFINGER BAUGESELLSCHAFT M.B.H. J/V ΚΑΙ ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε. – BILFINGER BAUGESELLSCHAFT M.B.H. J/V κίνησαν στο Επαρχιακό Δικαστήριο Πάφου αγωγές με αριθμούς 1603/2016 και 1121/2016 αντίστοιχα, εναντίον της Κυπριακής Δημοκρατίας και του Συμβουλίου για είσπραξη οφειλών σε σχέση με τα έργα στην Πάφο, οι οποίες εκκρεμούν σήμερα.

Όσον αφορά την εκκρεμή σύμβαση για τα πράσινα σημεία το Συμβούλιο με επιστολή ημερομηνίας 15.09.2017, τερμάτισε τη σύμβαση αυτή και δεν έχει καταβάλει οποιοδήποτε ποσό σε πρόσωπα που σχετίζεται με τους εμπλεκόμενους στην πιο πάνω αναφερόμενη ποινική υπόθεση. Ο λόγος τερματισμού, όπως είχε αναφερθεί στη σχετική επιστολή τερματισμού, ήταν η μέχρι σήμερα εμπλοκή της εταιρείας HELECTOR και προσώπων σχετιζόμενων με την εταιρεία αυτή στην εν λόγω ποινική υπόθεση και σε ποινικές κατηγορίες για δωροδοκία, δεκάσμο τρίτων προσώπων και άλλα σοβαρά αδικήματα, αναφορικά με την εκτέλεση συμβολαίων που συμβλήθηκε η εταιρεία HELECTOR ή σχετιζόμενα με αυτήν πρόσωπα εντός της Κυπριακής Δημοκρατίας, και με το Σ.Υ.Τ.Α. Πάφου, στις οποίες υπήρξε παραδοχή από κάποιους εκ των κατηγορούμενων και καταδίκη.

Η HELECTOR αμφισβήτησε με απαντητική επιστολή της τη νομιμότητα του τερματισμού, προβαίνοντας η ίδια σε τερματισμό της ίδιας σύμβασης και στη συνέχεια με την αγωγή 1088/2017 του Επαρχιακού Δικαστηρίου Πάφου για την είσπραξη οφειλών.

(β) Η HELECTOR

Εξ' άλλου η HELECTOR παραθέτει το πιο κάτω πραγματικό πλαίσιο προς υποστήριξη της υπόθεσης της. Η HELECTOR καταχώρησε στις 20/10/2017 την αγωγή αρ. 1088/2017 εναντίον του Συμβουλίου, διεκδικώντας αποζημιώσεις πέραν των €500.000 δυνάμει συμφωνίας μεταξύ τους ημερομηνίας 31/03/2015 για παροχή υπηρεσιών από την HELECTOR προς το Συμβούλιο, για τη λειτουργία και τη διαχείριση των τεσσάρων

πράσινων σημείων και ενός κινητού σημείου της επαρχίας Πάφου – για τη δημιουργία δικτύου συλλογής ανακυκλώσιμων υλικών και ειδικών ρευμάτων αποβλήτων και/ή για παράβαση και /ή για παράνομο τερματισμό της προαναφερόμενης συμφωνίας από τους εναγόμενους και/ή για παράβαση νομικής υποχρέωσης για αποζημίωση και/ή ως αξία και/ή υπόλοιπο αξίας εργασιών και υπηρεσιών που παρασχέθηκαν από την HELECTOR προς το Συμβούλιο και/ή υπόλοιπο αξίας εργασιών και υπηρεσιών που παρασχέθηκαν από αυτήν προς το Συμβούλιο και/ή δυνάμει τιμολογίων και/ή ως αξία και/ή υπόλοιπο αξίας εργασιών και υπηρεσιών που παρασχέθηκαν σ' αυτό προς όφελος του μη χαριστικά και/ή για άδικο πλουτισμό. Πριν από την καταχώρηση της αγωγής προηγήθηκε, μεταξύ άλλων, ειδοποίηση της HELECTOR ημερομηνίας 29/06/2017 για εξόφληση των εκκρεμοσών οφειλών και επιστολή του δικηγόρου της HELECTOR ημερ. 19/09/2017 με την οποία απαντούσε στην επιστολή τερματισμού από μέρος του Συμβουλίου.

Όλες οι παραδοχές και καταδίκες προσώπων που ήταν στο κατηγορητήριο της ποινικής υπόθεσης του Κακουργιοδικείου, έχουν γίνει σε διαδικασία στην οποία δεν συμμετείχε η HELECTOR, υπό την έννοια ότι η HELECTOR δεν κλήθηκε ποτέ να διατυπώσει τη θέση της αναφορικά με όσα ακούστηκαν από την Κατηγορούσα Αρχή και τους δικηγόρους των εν λόγω κατηγορουμένων ως «γεγονότα», στα πλαίσια της διαδικασίας επιβολής ποινής. Τα «γεγονότα» αυτά δεν αποτελούν ευρήματα του Δικαστηρίου μετά από ακροαματική διαδικασία στην οποία συμμετείχαν όλοι οι κατηγορούμενοι και μετά από αντεξέταση ή προσαγωγή περαιτέρω ή άλλης μαρτυρίας, η οποία ενδέχεται, σε κατοπινό στάδιο, να ανατρέψει κάποια ή όλα από αυτά τα «γεγονότα». Τα «γεγονότα» αυτά δεν οδήγησαν, ούτε και μπορούσαν ποτέ να οδηγήσουν, στην καταδίκη της HELECTOR, η οποία διατηρεί αλώβητο το δικαίωμα της να αντεξετάσει, να προσαγάγει μαρτυρία και μάλιστα διαφορετική από ότι ελέχθη μέχρι τώρα ως «γεγονότα» και να αμφισβητήσει και/ή να αποδείξει ως ψευδείς οποιουσδήποτε τέτοιους ισχυρισμούς. Είναι δε δυνατόν το Δικαστήριο, αφού ακούσει περαιτέρω μαρτυρία, να διαφοροποιηθεί ως προς τα «γεγονότα» αυτά, τα οποία παραμένουν προς απόδειξη έναντι των υπόλοιπων κατηγορουμένων.

Τα ίδια και μάλιστα με αυξημένη ισχύ, ισχύουν και για όσα πρώην στελέχη της HELECTOR έδωσαν καταθέσεις με ισχυρισμούς και τα οποία ακόμα δεν παρουσιάστηκαν στο Δικαστήριο να καταθέσουν και δεν περιλαμβάνονται στο κατηγορητήριο ως κατηγορούμενοι, αλλά ως μάρτυρες κατηγορίας.

Στις 21/05/2018 υπεγράφη συμπληρωματική συμφωνία της συμφωνίας για την εκτέλεση του έργου «μελέτη – κατασκευή και λειτουργία εγκαταστάσεων επεξεργασίας και διάθεσης απορριμμάτων επαρχιών Λάρνακας και Αμμοχώστου» του 2006, μεταξύ της Κοινοπραξίας ΗΛΕΚΤΩΡ Α.Ε. – ΕΛΛΑΚΤΩΡ Α.Ε. – CYBARCO LIMITED J/V (και όχι της HELECTOR) και των αρμοδίων Φορέων. Η συμπληρωματική αυτή συμφωνία δεν είναι «νέα» συμφωνία αλλά συμπληρώνει και τροποποιεί την υφιστάμενη σύμβαση του 2006.

Η συνομολόγηση της θεωρήθηκε από τους αρμόδιους φορείς ως αναγκαία όχι για οποιοδήποτε συμφέρον της HELECTOR, αλλά για λόγους δημοσίου συμφέροντος που σχετίζονται με τη διαχείριση των απορριμμάτων στην Κυπριακή Δημοκρατία και λόγω της υποχρέωσης της Κυπριακής Δημοκρατίας να συμμορφωθεί με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου. Η συμπληρωματική αυτή συμφωνία έτυχε νομοτεχνικού ελέγχου της Νομικής Υπηρεσίας και υπεγράφη με την προηγούμενη έγκριση και γνωμάτευση της Νομικής Υπηρεσίας περί της νομιμότητας της.

(γ) Η ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε.

Όσον αφορά την ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε. για την οποία όπως πιο πάνω αναφέρθηκε υπάρχει ισχυρισμός ότι δεν υφίσταται από το 2003. Έχουν τεθεί σαν πραγματικό υπόβαθρο των ισχυρισμών της τα πιο κάτω.

Η ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε. ως μέρος της Κοινοπραξίας ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε. – BILFINGER BAUGESELLSCHAFT M.B.H. J/V, δεν είναι η εταιρεία που αναφέρεται στην καταγγελία. Η ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε. που ήταν μέρος της Κοινοπραξίας ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε. – BILFINGER BAUGESELLSCHAFT M.B.H. J/V δεν υφίσταται, έχει

εξαφανιστεί ως νομικό πρόσωπο, ως αποτέλεσμα εταιρικού μετασχηματισμού δυνάμει του Ελληνικού δικαίου.

Συνεπεία της ως άνω διάσπασης με απορρόφηση, η ΗΛΕΚΤΩΡ υπεισήλθε σε όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της διασπώμενης ΤΟΜΗ ΑΤΕ ως διάδοχος αυτής. Μετά την ολοκλήρωση της εν λόγω διάσπασης, η ΤΟΜΗ ΑΤΕ θεωρείται αυτοδικαίως διαλυθείσα χωρίς να απαιτείται εκκαθάριση, της ως άνω μεταβιβάσεως εξομοιούμενης προς καθολική διαδοχή. Η σχετική μεταβολή της σύστασης της Κοινοπραξίας ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε. – BILFINGER BAUGESELLSCHAFT M.B.H. J/V κοινοποιήθηκε στον Έφορο Εταιρειών και υπάρχει σχετικό πιστοποιητικό του Εφόρου ημερομηνίας 2/3/2004.

Η Κοινοπραξία ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε. – BILFINGER BAUGESELLSCHAFT M.B.H. J/V καταχώρησε την αγωγή αρ. 1121/2016 εναντίον του Συμβουλίου, διεκδικώντας αποζημιώσεις πέραν των €1.284.811 δυνάμει συμφωνιών και/ή ως αποζημιώσεις για παράβαση συμφωνιών και/ή δυνάμει τιμολογίων και /ή ως υπόλοιπο αναγνωρισμένου λογαριασμού και/ή ως αξία παρασχεθεισών και παραδοθεισών εργασιών και υπηρεσιών και/ή ως αξία εργασιών και υπηρεσιών που παραδόθηκαν από την Ενάγουσα στο Συμβούλιο προς όφελος του μη χαριστικά και/ή για άδικο πλουτισμό και/ή ως αξία εργασιών και υπηρεσιών που παραδόθηκαν σ' αυτό και οι οποίες ήταν αναγκαίες για την εκτέλεση των νομικών καθηκόντων και υποχρεώσεων τους και/ή για ψευδείς παραστάσεις.

(Γ) ΠΟΙΟΙ ΟΙ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ

Βρίσκουμε ότι είναι εδώ κατάλληλο σημείο να αποφασίσουμε το ζήτημα των οικονομικών φορέων που κανονικά βρίσκονται ενώπιον της Επιτροπής. Είναι βέβαιον ότι κανονικά κλήθηκε και βρίσκεται ενώπιον μας εκπροσωπούμενη μάλιστα από τον κύριο Κυριακόπουλο η Helector Cyprus Ltd. Μπορούμε δε να πούμε από τώρα ότι όπως διεφάνη και από τα γεγονότα που τέθηκαν ενώπιον μας από την Αναθέτουσα Αρχή είναι ο οικονομικός φορέας εναντίον του οποίου στρέφεται κατά κύριον λόγον η καταγγελία.

Όσον αφορά την εταιρεία TOMH ATE δεχόμαστε ότι είναι νομικό πρόσωπο το οποίο με βάση τα στοιχεία που τέθηκαν ενώπιόν μας έπαυσε να υφίσταται ήδη από το 2003. Η διάλυση της εν λόγω εταιρείας έγινε στη βάση νομικής διαδικασίας που έλαβεν χώραν στην Ελλάδα και δεν χρειάζεται να περιγράψουμε.

Το όνομα TOMH ATE συνιστά μέρος του ονόματος Κοινοπραξίας ή συνεταιρισμού με τον πλήρη τίτλο TOMH ATE – BILFINGER BAUGESELLSHAFT M.B.H. J/V η οποία συνίσταται από άλλα νομικά πρόσωπα. Όπως προκύπτει βέβαια από πιστοποιητικό του Εφόρου Εταιρειών ημερομηνίας 2 Μαρτίου 2004 ο συνεταιρισμός ο οποίος είναι εγγεγραμμένος στην Κύπρο φέρει διαφορετική επωνυμία και συγκεκριμένα TOMH ATE – BILFINGER BERGER BAUGESELLSHAFT M.B.H. J/V .

Συνάγεται από τα γεγονότα τα οποία το Συμβούλιο έθεσε ενώπιόν μας ότι η εν λόγω Κοινοπραξία είχε αναλάβει, μέρος τουλάχιστον, των έργων τα οποία στην εξέλιξη τους προκάλεσαν προβλήματα τα οποία αποτέλεσαν την βάση της παρούσας καταγγελίας. Αν βεβαίως η Κοινοπραξία η οποία συνεβλήθη με την αναθέτουσα αρχή και φέρει το πιο πάνω όνομα και αυτή που εμφανίζεται στο πιστοποιητικό του Εφόρου Εταιρειών είναι οι ίδιες δεν διευκρινίζεται.

Αυτό όμως που έχει σημασία είναι ότι στην επιστολή καταγγελίας της Αναθέτουσας Αρχής ημερομηνίας 19 Απριλίου 2018 δεν υπάρχει αίτημα για καταγγελία της Κοινοπραξίας – συνεταιρισμού αλλά για καταγγελία της εταιρείας TOMH A.T.E. Αυτό είναι σαφές από δύο σημεία της επιστολής τα οποία ήδη έχουμε παραθέσει αλλά θα επαναλάβουμε. Σαν θέμα της επιστολής τίθεται το αίτημα επιβολής οριζόντιου αποκλεισμού τεσσάρων εταιρειών μεταξύ των οποίων η TOMH A.T.E. Το ίδιο εμφανίζεται και στην κρίσιμη δεύτερη παράγραφο της σελίδας 4 της επιστολής όπου σαφώς ζητείται ο οριζόντιος αποκλεισμός της εταιρείας TOMH A.T.E., όχι του συνεταιρισμού.

Εξηγήσαμε πιο πάνω και δεν θα το επαναλάβουμε κάτω από ποιές περιστάσεις ζητήθηκαν οι διευθύνσεις και αποστάλησαν ειδοποιήσεις προς τις καταγγελλόμενες εταιρείες. Για προφανείς λόγους δεν

απεστάλει από τη γραμματεία της Επιτροπής επιστολή-ειδοποίηση να εμφανισθεί ενώπιον μας ο συνεταιρισμός αλλά η εταιρεία ΤΟΜΗ Α.Τ.Ε.

Όσον αφορά την ΕΛΛΑΚΤΟΡ Α.Ε. εξηγήσαμε ήδη γιατί θεωρήσαμε προβληματική την αποστολή ειδοποίησης στην διεύθυνση της στην Ελλάδα εφόσον η Αναθέτουσα Αρχή αδυνατούσε να δώσει διεύθυνση στην Κύπρο όπως της είχε ζητηθεί.

Πρίν εγκαταλείψουμε αυτό το σημείο της απόφασης μας θέλουμε να κάμουμε ένα σχόλιο και για ένα άλλο σχετικό ζήτημα που έχει εγερθεί. Η κα Μίτλεττον τόσο στα γραπτά κείμενα που κατάθεσε ενώπιόν μας όσο και προφορικά αναφερόταν με τρόπο ως η καταγγελία ενώπιόν μας να εστρέφετο εναντίον διαφόρων κοινοπραξιών. Τονίζουμε ότι ενώπιον μας δεν ευρίσκοντο κοινοπραξίες αλλά ότι η καταγγελία έγινε εναντίον τεσσάρων συγκεκριμένων εταιρειών.

Αυτές και έπρεπε να ειδοποιηθούν να εμφανισθούν ενώπιόν μας. Δεν αναφέρθηκαν τα ονόματα και δεν δόθηκαν οι διευθύνσεις κοινοπραξιών. Για το τί συνέβη με τις ειδοποιήσεις προς τις τρεις από τις τέσσερις εταιρείες έχουμε ήδη αναφερθεί και για την τέταρτη ήτοι την ΗΛΕΚΤΩΡ Α.Ε. τονίζουμε ότι δεν δόθηκε καμία διεύθυνση.

(Δ) Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

Σ' αυτό το στάδιο και συνοπτικά θα αναφερθούμε στις νομικές πτυχές της υπόθεσης όπως τέθηκαν ενώπιόν μας από τις δύο πλευρές σε μια προσπάθειά μας να δώσουμε μια εικόνα της διαδικασίας που ακολουθήθηκε και των όσων προβάλλουν ενώπιον μας γι' απόφαση. Η αναθέτουσα αρχή στηρίζει ουσιαστικά την υπόθεση της σε δύο σκέλη. Επικαλείται λόγους υποχρεωτικού αποκλεισμού. Για μεν τους πρώτους επικαλείται στην ουσία τις πρόνοιες του άρθρου 57(1) (α)(β)(γ)(ε) του Νόμου που προβλέπει για τη Ρύθμιση των Διαδικασιών Σύναψης Δημοσίων Συμβάσεων και για Συναφή θέματα 73(1)/2016. (Στο εξής θα καλείται ο Νόμος). Ισχυρίζεται ότι οι υπό καταγγελία εταιρείες και θα λέγαμε με έμφαση η εταιρεία HELECTOR έχουν διαπράξει σωρεία παρανομιών, κυρίως μέσα από την δραστηριότητα αξιωματούχων τους οι οποίοι τις δεσμεύουν ώστε να δικαιολογείται η ενεργοποίηση των πιο πάνω προνοιών του Νόμου και συνακόλουθα ο αποκλεισμός τους.

Όσον αφορά τους λόγους δυνητικού αποκλεισμού αυτοί στηρίζονται στο άρθρο 57(4)(γ)(ζ)(η)(θ) του Νόμου 73(1)/2016. Έχουν δε σαν πραγματική βάση το γεγονός ότι η αναθέτουσα αρχή σαν αποτέλεσμα της παράνομης δραστηριότητας των καταγγελλομένων εταιρειών διέκοψε τις υφιστάμενες μεταξύ τους συμβάσεις. Και για τις δύο περιπτώσεις, υποχρεωτικού και δυνητικού, στηρίζεται επίσης στις πρόνοιες του άρθρου 37 των περί της Διαχείρισης της Εκτέλεσης Δημοσίων Συμβάσεων και των Διαδικασιών Αποκλεισμού των Οικονομικών Φορέων από Διαδικασίες Σύναψης Δημοσίων Συμβάσεων Κανονισμών ΚΔΠ 138/2016.

Η καταγγελλόμενη εταιρεία εξ'άλλου ήγειρε μια σειρά από νομικά ζητήματα στα οποία, για λόγους που ήδη εξηγήσαμε, δεν θα αναφερθούμε με λεπτομέρεια. Εν πρώτοις υπήρξε ισχυρισμός ότι ο τρόπος με τον οποίο ο Νόμος 73(1)/2016 μεταφέρει στην Κυπριακή έννομη τάξη την σχετική ευρωπαϊκή οδηγία αντιβαίνει προς το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας και κυρίως προς το άρθρο 179 του Συντάγματος. Πρόκειται για την Οδηγία 2014/24/Ε.Ε. του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26^{ης} Φεβρουαρίου 2014 σχετικά με τις δημόσιες προμήθειες και την κατάργηση της οδηγίας 2014/18/Ε.Κ. (στο εξής η οδηγία). Επί πλέον είναι αντίθετος με τις Συνθήκες επί των οποίων θεμελιώνεται η Ευρωπαϊκή Ένωση και αντίθετος με την νομολογία του δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εξ'άλλου η όλη διαδικασία, όπως υπάρχει ισχυρισμός, παραβιάζει τ' ανθρώπινα δικαιώματα των καταγγελλομένων εταιριών τόσο όπως αυτά προστατεύονται από τον Χάρτη Ανθρωπίνων δικαιωμάτων της Ε.Ε όσο και όπως αυτά προστατεύονται από τη Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Ενόψη των πιο πάνω προβληθέντων ισχυρισμών αλλά ιδιαίτερα αυτών που αναφέρονται στην αντισυνταγματικότητα του σχετικού Νόμου θεωρήσαμε υποχρέωσή μας όπως ενημερώσουμε τον Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας ώστε αν το εύρισκε σκόπιμο να λάβει θέση διά λειτουργού της Νομικής Υπηρεσίας. Πράγματι στις 7/6/18 όταν η Επιτροπή συνεδρίαζε εμφανίσθηκε εκ μέρους του Γενικού Εισαγγελέα η κα Καλλή Δικηγόρος της Δημοκρατίας η οποία δήλωσε ότι ο Γενικός

Εισαγγελέας θα εμφανιζόταν ενώπιον της Επιτροπής για να λάβει θέση στα όσα υποστηρίχθηκαν ενώπιον της πράγμα για το οποίον δεν υπήρξε ένσταση από πλευράς είτε του Συμβουλίου είτε της Helector. Ενόψη αυτής της εξέλιξης δώσαμε χρόνο στην κα Καλλή όπως ενημερωθεί επί των εγερθέντων θεμάτων και ορίσαμε την υπόθεση στις 15 Ιουνίου ώστε ν' ακούσουμε τις θέσεις του Γενικού Εισαγγελέα αλλά και τις θέσεις των άλλων πλευρών εάν επιθυμούσαν ν' απαντήσουν.

Προτού όμως αναφερθούμε στα όσα η κα Καλλή έθεσε ενώπιον μας προηγείται λογικά η αναφορά στα όσα η συνήγοροι της Helector ανέπτυξαν ενώπιόν μας και στα όσα η κα Μίττλεττον αναφέρθηκε σε απάντηση. Όπως ήδη αναφέραμε πρόκειται για μια σειρά νομικών σημείων απομένων θεμάτων αντισυνταγματικότητας του σχετικού Νόμου, αντίθεσης του με το δίκαιο της Ε.Ε., αντίθεσης του με τ'ανθρώπινα δικαιώματα αλλά και παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή οποία πηγάζει από αυτή την ίδια τη διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής.

(Ε) Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ

(α) Η επιχειρηματολογία της HELECTOR

Ο κ. Κυριακόπουλος με έμφαση ιδιαίτερα στις πρόνοιες των άρθρων 179 και 169 του Συντάγματος αλλά και άρθρων του χάρτη ανθρωπίνων δικαιωμάτων της Ε.Ε., εισηγήθηκε ότι η Επιτροπή οφείλει κατά την άσκηση της λειτουργίας της και στις αποφάσεις της να συμμορφώνεται προς όλες τις διατάξεις του Συντάγματος καθώς και στο ισχύον ευρωπαϊκό δίκαιο και ιδιαίτερα με τις Αρχές της Συνθήκης της Ε.Ε., καθώς και με τις αρχές της Σύμβασης για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Θεμελιωδών Ελευθεριών του Συμβουλίου της Ευρώπης και της σχετικής νομολογίας του ΕΔΑΔ.

Ο κ. Κυριακόπουλος μας τόνισε ότι ενώπιον του Κακουργιοδικείου εκκρεμεί και εκδικάζεται υπόθεση εναντίον της Helector και ότι η όποια απόφαση εναντίον της από την Επιτροπή είναι δυνατόν να επηρεάσει σειράν δικαιωμάτων της ενώπιον του κακουργιοδικείου ιδιαίτερα δε αυτό του τεκμηρίου της αθωότητας.

Εξ'άλλου τα όσα ο κ. Γιαννακόπουλος ήγηρε ενώπιον μας, με μία γραπτή αγόρευση 41 σελίδων, αναφορικά με την παραβίαση του ευρωπαϊκού δικαίου με τον τρόπο μεταφοράς της σχετικής οδηγίας στην έννομη τάξη της Κυπριακής Δημοκρατίας μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

(1)Οι οδηγίες της Ε.Ε., απαριθμούν με τρόπο εξαντλητικό τις αιτίες οι οποίες δυνατόν να δικαιολογήσουν αποκλεισμό ενός εργολήπτη. Μας παρέπεμψε επ'αυτού σε νομολογία του δικαστηρίου της Ε.Ε., με έμφαση στην υπόθεση C 213 /07 Μηχανική της 1ης Δεκεμβρίου 2008. Ενώ το άρθρο 57 της Οδηγίας 2014/24 αναφέρει σαν λόγο αποκλεισμού την ύπαρξη τελεσίδικης δικαστικής απόφασης για συμμετοχή σε συγκεκριμένα αδικήματα, το άρθρο 57 του Κυπριακού Νόμου επεκτείνει τους λόγους αυτούς. Κάνει αναφορά σε παραδοχή ή και καταγγελία. Επομένως αυτή η πρόνοια του Κυπριακού Νόμου είναι αντίθετη με την οδηγία και πρέπει να παραμερισθεί.

(2)Ο κανονισμός 37 της Κ.Δ.Π 138/2016 είναι αντίθετος με το άρθρο 57(7) της οδηγίας το οποίο προνοεί ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να προβλέψουν προϋποθέσεις επιβολής του γενικού αποκλεισμού. Ο κανονισμός 37 χορηγεί απεριόριστη διακριτική ευχέρεια στην Επιτροπή χωρίς να προβλέπονται αντικειμενικά κριτήρια.

Ο κανονισμός 37 είναι κατ' ισχυρισμόν αντίθετος προς το άρθρο 57 της οδηγίας και για ένα πρόσθετο λόγο. Σχετίζεται όμως με όσα αναφέρονται πιο πάνω στο πλαίσιο του πρώτου εγειρόμενου σημείου περί ασυμβατότητας με το ευρωπαϊκό δίκαιο γι'αυτό και δεν θα κάμουμε ειδική αναφορά.

Ο ίδιος κανονισμός και πιο συγκεκριμένα η παραγρ. (2) (β) συγκρούεται τόσο με το άρθρο 57(7) της οδηγίας όσο και το άρθρο 57(7) (β) του Νόμου στο βαθμό που καθορίζει την έναρξη της μέγιστης διάρκειας δυνητικού αποκλεισμού στα τρία έτη από την ημερομηνία που η Επιτροπή έλαβε γνώσιν του σχετικού γεγονότος. Αντίθετα με βάση τις πρόνοιες τόσο της οδηγίας όσο και του Νόμου η τέτοια περίοδος θα έπρεπε να έχει έναρξη την ημερομηνία επέλευσης του σχετικού γεγονότος.

(3) Εκ μέρους του κυρίου Γιαννακόπουλου εκτενής επιχειρηματολογία αναπτύχθηκε αναφορικά με την αντίθεση των προνοιών του Κυπριακού Νόμου με την οδηγία όσον αφορά τους δυνητικούς λόγους αποκλεισμού. Δεν θ' ασχοληθούμε επι του παρόντος με αυτή την επιχειρηματολογία ενόψει της δήλωσης η οποία έγινε από την κυρία Μίτλεττον ότι δεν είναι το αίτημα της Αναθέτουσας Αρχής ο αποκλεισμός τόσο στη βάση των υποχρεωτικών λόγων όσο και των δυνητικών. Θα το πράξουμε αν στην πορεία της απόφασής μας τούτο κριθεί αναγκαίο.

(4) Ο κ. Γιαννακόπουλος επι πλέον ισχυρίζεται ότι οι διατάξεις της οδηγίας 2014/24 δεν εφαρμόζονται σε διαδικασίες ανάθεσης δημόσιας σύμβασης ή σε αυτές καταγγελίας δημόσιας σύμβασης η οποία χρονικά εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2004/18 δηλαδή για συμβάσεις η διαδικασίες που έλαβαν χώραν πρίν τις 18/04/16. Κάνει δε ειδική αναφορά στο άρθρο 97(1) του Νόμου για να καταλήξει ότι η παρούσα υπόθεση δεν μπορεί να κριθεί με βάση τις πρόνοιες της νέας Οδηγίας.

(β) Η επιχειρηματολογία του Συμβουλίου

Η κα Μίτλεττον με γραπτή αγόρευση όχι μικρότερη των 56 σελίδων απάντησε στα πλείστα των όσων πιο πάνω έθεσαν ενώπιον μας οι συνήγοροι της Helector. Θα συνοψίσουμε πιο κάτω τα κύρια σημεία της:

(1) Όσον αφορά την ισχυριζόμενη ασυμβατότητα του Νόμου με την ευρωπαϊκή οδηγία κάμνοντας εκτεταμένη αναφορά σε νομολογία του ΔΕΕ έλαβε τη θέση ότι δεν υπάρχει καμία αντίθεση του Νόμου με τις πρόνοιες της οδηγίας. Πιο συγκεκριμένα επικαλούμενη την υπόθεση Μηχανική (ανωτέρω) είπε ότι έγινε εσφαλμένη ερμηνεία της από την άλλη πλευρά. Από την εν λόγω απόφαση συνάγεται ότι η οδηγία δεν κωλύει κράτος μέλος να προβλέψει άλλα μέτρα αποκλεισμού, που αποσκοπούν στη διασφάλιση των αρχών της ίσης μεταχείρισης και της διαφάνειας υπό τον όρο τήρησης του αναγκαίου για την επίτευξη του στόχου αυτού μέτρου.

Επομένως κατά τον ισχυρισμό της κας Μίτλεττον η επέκταση των λόγων αποκλεισμού και στην παραδοχή είναι στο πλαίσιο της πιο πάνω νομολογίας εφ' όσον μια παραδοχή η οποία γίνεται είτε στο Δικαστήριο

είτε στην Αστυνομία ή ακόμη στην Αναθέτουσα Αρχή δεν διαφέρει από την τελεσίδικη καταδίκη για σκοπούς της οδηγίας.

(2) Ο προβλεπόμενος από την οδηγία 2014/24 οριζόντιος αποκλεισμός δεν αποτελεί κύρωση που επιβάλλεται στον οικονομικό φορέα για σκοπούς τιμωρίας του, αλλά σαν φυσιολογική συνέπεια της αδυναμίας του ν' αποδείξει και να περισώσει την αξιοπιστία του. Όπως προβλέπει η εισαγωγική σκέψη 100 της οδηγίας δημόσιες συμβάσεις δεν θα πρέπει να ανατίθενται σε οικονομικούς φορείς οι οποίοι έχουν μετάσχει σε κάποιο είδος εγκληματικής δραστηριότητας όπως μεταξύ άλλων η δωροδοκία, ή απάτη σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ε.Ε., τρομοκρατικά εγκλήματα και άλλα. Η οδηγία με το άρθρο 57 παρέχει την ευχέρεια επιβολής υποχρεωτικού αποκλεισμού ακόμη και όταν ο ίδιος ο οικονομικός φορέας δεν δεσμεύεται νομικά, τυπικά με εις βάρος του τελεσίδικη καταδικαστική απόφαση. Αυτό δυνατόν να γίνει έμμεσα μέσω της τελεσίδικης καταδίκης στελέχους του χωρίς αυτό ν' αποτελεί περιορισμό των δικαιωμάτων του ιδίου του φορέα ως είναι το δικαίωμα του να τεκμαίρεται αθώος ή να έχει δίκαιη δίκη. Έγινε σε σχέση με τα πιο πάνω εκτεταμένη αναφορά στην απόφαση του ΔΕΕ C-178/16 Mantovani ημερομηνίας 20/12/2017. Με αναφορά στην εν λόγω υπόθεση υποστηρίχθηκε ότι είναι άνευ σημασίας ότι τα πρόσωπα που καταδικάσθηκαν ήτοι οι Γιαννακόπουλος και Baqle δεν είναι ενεργά στελέχη, ούτε έχει σημασία το γεγονός ότι τα πρόσωπα που παραδέχτηκαν ήτοι οι Κατρής και Κοκότσης δεν έχουν τελεσίδικα καταδικασθεί και ούτε είναι επί του παρόντος ενεργά στελέχη.

(3) Οι λόγοι αποκλεισμού έλαβαν χώραν μετά τη θέση σε ισχύ της Οδηγίας 2014/24, του Νόμου 73(1)/2016 και της Κ.Δ.Π. 138/16. Εξ' αλλου το κατηγορητήριο στην Ποινική υπόθεση 9357/2016 που εκκρεμεί ενώπιον του Μόνιμου Κακουργιοδικείου Λευκωσίας καταχωρίσθηκε στις 15 Ιουνίου 2016 και οι παραδοχές και τελεσίδικες καταδίκες και ο τερματισμός της σύμβασης έλαβαν χώραν στη συνέχεια και σταδιακά ενώ ήταν σε ισχύ οι ανωτέρω πρόνοιες. Επομένως κατά την κα Μίτλεττον δεν είναι ορθός ο ισχυρισμός ότι τα γεγονότα βρίσκονται εκτός της ρυθμιστικής εμβέλειας της πιο πάνω οδηγίας και της Κ.Δ.Π. 138/2016.

(γ) Η επιχειρηματολογία του Γ.Ε

Τέλος η κα Καλλή εκ μέρους του Γενικού Εισαγγελέα εισηγήθηκε εν πρώτοις και υπό μορφήν προδικαστικής έντασης ότι η Επιτροπή σαν διοικητικό όργανο δεν μπορεί να εξετάσει και αποφασίσει θέματα αντισυνταγματικότητας του Νόμου.

Με αναφορά στην νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου και ιδιαίτερα στην υπόθεση Πιτσιλλίδης Δημήτρης και άλλοι V Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς Κύπρου (2004) 3 ΑΑΔ 7 εισηγήθηκε ότι μόνο η δικαστική εξουσία έχει την αρμοδιότητα να κρίνει κατά πόσον ένας νόμος συνάδει ή όχι με το Σύνταγμα. Επομένως η Επιτροπή οφείλει να εφαρμόσει το σχετικό νόμο ο οποίος φέρει το τεκμήριο της συνταγματικότητας εκτός αν κριθεί αντισυνταγματικός από αρμόδιο δικαστήριο.

Όσον αφορά τα υπόλοιπα εγερθέντα νομικά θέματα ήταν οι θέσεις της συνοπτικά οι πιο κάτω.

(1) Η ισχυριζόμενη από πλευράς των συνηγόρων των οικονομικών φορέων αντίθεση του άρθρου 57 του Νόμου με το άρθρο 57 της οδηγίας λόγω επέκτασης των λόγων αποκλεισμού αντιμετωπίζεται κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπο όπως και από πλευράς της κας Μίτλεττον. Γίνεται εκτεταμένη αναφορά σε σχετική νομολογία του ΔΕΕ και μάλιστα σε νομολογία πλέον πρόσφατη της απόφασης στην υπόθεση Μηχανική (ανωτέρω). Βρίσκουμε άσκοπο να επαναλάβουμε τις αρχές στις οποίες παραπέμπει οι οποίες ήδη εξετάθησαν.

(2) Όσον αφορά τον ισχυρισμό περί παράβασης του δικαίου της Ε.Ε. λόγω απεριόριστης διακριτικής ευχέρειας της Επιτροπής, υποστηρίζει ότι αυτός ο ισχυρισμός είναι αστήρικτος. Η Επιτροπή ασκεί την αρμοδιότητά της στη βάση των προνοιών του άρθρου 57 του Νόμου και ειδικότερα του εδαφίου 6 το οποίο μετέφερε στην εθνική έννομη τάξη τις πρόνοιες της οδηγίας. Η άσκηση δε αυτή γίνεται με τρόπο διαφανή, αντικειμενικό και εκ των προτέρων γνωστό στους οικονομικούς φορείς.

(3) Όσον αφορά τον ισχυρισμό για σύγκρουση του κανονισμού 37(2)(β) της Κ.Δ.Π. 138/2016 με το δίκαιο της Ένωσης κατά το ότι στις περιπτώσεις δυνητικού αποκλεισμού η περίοδος αποκλεισμού των τριών ετών άρχεται από την ημερομηνία που η Επιτροπή έλαβε γνώσιν του σχετικού γεγονότος και όχι από αυτήν του σχετικού γεγονότος όπως η

οδηγία ορίζει απαντά σε συντομία ως εξής: δεν τίθεται θέμα παράβασης του ενωσιακού δικαίου καθόσον ο κύριος νομοθέτης αποσαφήνισε πρόνοια της οδηγίας που δεν καθορίζει οριστικά αυτό το θέμα.

Τέλος άνευ βλάβης της προδικαστικής ένστασης όσον αφορά το θέμα αντισυνταγματικότητας τοποθετείται και επί του ισχυρισμού ότι παραβιάζεται το τεκμήριο της αθωότητας. Είναι η θέση της ότι όσα προβάλλονται για το ζήτημα τούτο δεν εφαρμόζονται σε μια διοικητική διαδικασία όπου δεν υπάρχει κατηγορία ποινικής φύσης και θέμα επιβολής ποινής. Το άρθρο 12 του Συντάγματος και το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ αλλά και το άρθρο 48 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. διασφαλίζουν το τεκμήριο της αθωότητας σε κατηγορούμενο για ποινικό αδίκημα. Από την άλλη αναγνωρίζει ότι σύμφωνα με την νομολογία του ΕΔΑΔ είναι δυνατόν και διοικητική κύρωση να θεωρηθεί ότι εντάσσεται στο προστατευτικό πεδίο του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ νοουμένου ότι πληρούνται η από την νομολογία καθοριζόμενες προϋποθέσεις ώστε η διοικητική κύρωση να έχει την έννοια «κατηγορίας ποινικής φύσης». Κατά την κα Καλλή τα κριτήρια αυτά δεν πληρούνται στην παρούσα υπόθεση. Μας παρέπεμψε εξ' άλλου σε νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου η οποία αποφαινεται ότι οι επιβαλλόμενες από διάφορα διοικητικά όργανα κυρώσεις διοικητικής φύσης δεν αποτελούν ποινή μέσα στην έννοια του Συντάγματος.

(δ) Περαιτέρω επιχειρηματολογία των μερών

Παραχωρήσαμε χρόνο στον κύριο Κυριακόπουλο, όπως το ζήτησε, όπως απαντήσει στις θέσεις που έλαβε ο Γενικός Εισαγγελέας. Στις 18 Ιουνίου κατάθεσε ενώπιόν μας τη γραπτή του αγόρευση, της οποίας πιο κάτω συνοψίζουμε τα κύρια σημεία:

(1) Σε σχέση με το θέμα της αντισυνταγματικότητας ήταν η θέση του ότι μετά την τροποποίηση του συντάγματος με την προσθήκη στο άρθρο 179 της φράσης «η προς οποιαδήποτε υποχρέωση επιβάλλεται στη Δημοκρατία ως αποτέλεσμα της συμμετοχής της ως κράτους μέλους στην Ευρωπαϊκή Ένωση», ότι η παρατεθείσα από την κα Καλλή νομολογία δεν ισχύει πλέον. Συγκεκριμένα ισχυρίζεται ότι η υπόθεση Πιτσιλλίδη (ανωτέρω) αποφασίσθηκε το 2004 ήτοι πριν την 5η τροποποίηση του

Συντάγματος και δεν ήταν δυνατόν να εξετασθεί το νομικό καθεστώς που αργότερα εισήχθηκε. Επομένως η Επιτροπή σαν διοικητικό όργανο έχει αρμοδιότητα να ελέγξει την αντισυνταγματικότητα του Νόμου.

Θα παραθέσουμε εδώ την απάντηση που έδωσε στα πιο πάνω η κα Καλλή ότι δηλαδή η πιο πάνω προσθήκη με την 5η τροποποίηση δεν επηρέασε την ουσία του άρθρου 179 το οποίο ερμηνεύθηκε κατά τρόπο ώστε μόνον η δικαστική εξουσία της Δημοκρατίας έχει αρμοδιότητα κήρυξης ενός νόμου ως αντισυνταγματικού.

(2) Όσον αφορά τα θέματα παραβίασης του δικαίου της Ένωσης επαναλαμβάνονται ουσιαστικά τα όσα προηγουμένως οι συνήγοροι της Helictor ανέπτυξαν ενώπιον μας και βρίσκουμε ότι δεν θα ήταν σκόπιμο να τα επαναλάβουμε εκτός στο βαθμό που θα χρειασθεί να κάμουμε ειδική αναφορά όταν θα εξετάζουμε τα εν λόγω θέματα.

(3) Όσον αφορά το τεκμήριο της αθωότητας εισηγήθηκε ότι μια διοικητική κύρωση δυνατόν να εμφανίζει ειδικό βάρος ανάλογο της ποινικής κύρωσης και μια διοικητική διαδικασία μπορεί να προσβάλλει την αρχή περί του τεκμηρίου της αθωότητας. Παράβαση του τεκμηρίου της αθωότητας δυνατόν να προκύψει όχι μόνον από Δικαστήριο αλλά από κάθε δημόσια αρχή. Παρατέθηκαν σχετικά δύο αποφάσεις του ΕΔΑΔ. Η *Allenet de Ribemont V France* (Application no 15175/89) ημερομ. 20/02/1995 και *Butkevicius V Lithuania* (Application no 48297/99) ημερομ. 26/06/2002.

Το εγερθέν νομικό ζήτημα του τεκμηρίου της αθωότητας υπήρξε αφορμή για μια περαιτέρω παράταση της διαδικασίας. Η κα Καλλή μας ζήτησε χρόνο ώστε να τοποθετηθεί κυρίως επί των δύο αποφάσεων στις οποίες στήριξε την τελευταία επιχειρηματολογία του ο κ Κυριακόπουλος. Δώσαμε μια σύντομη αναβολή. Στις 20 Ιουνίου, τελευταία συνεδρία της Επιτροπής τόσο η κα Μίτλεττον όσο και η κα Καλλή κατάθεσαν γραπτές αγορεύσεις σε μια προσπάθεια απάντησης στην πιο πάνω νομολογία που παράθεσε ο οικονομικός φορέας. Στην ουσία τόσο η πρώτη όσο και η δεύτερη εισηγήθηκαν ότι διαφοροποιούνται όχι μόνον τα γεγονότα αλλά και το νομικό πλαίσιο εντός του οποίου αποφασίσθηκαν οι πιο πάνω δύο αποφάσεις του ΕΔΑΔ από αυτά της παρούσας υπόθεσης. Η

κυρία Μίτλεπτον συγκεκριμένα υποστήριξε ότι στο πλαίσιο της παρούσης διαδικασίας δεν τίθεται θέμα διαπίστωσης ενοχής ή επιβολής ποινής ή διοικητικής ποινής αλλά η ουσία της είναι η αξιοπιστία του οικονομικού φορέα και τίθεται υπό εξέταση σαν διαδικασία αυτοκάθαρσης πράγμα που διασφαλίζει τη διαδικασία των δημοσίων συμβάσεων.

Δώσαμε τέλος την ευκαιρία στον κύριο Κυριακόπουλο ν' απαντήσει. Ήταν στην ουσία η απάντησή του ότι η Επιτροπή δεν μπορεί ν' αποφασίσει γενικό οριζόντιο αποκλεισμό χωρίς να προβεί εξ' ορισμού και πριν από τελεσίδικη καταδίκη σε ποινικές αξιολογήσεις που αναγκαστικά παραβιάζουν την αρχή περί του τεκμηρίου της αθωότητας.

(ΣΤ) ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΠΤΥΧΗΣ

Είναι τώρα ο χρόνος ν' αρχίσουμε να εξετάζουμε τα διάφορα ενώπιόν μας εγερθέντα νομικά ζητήματα πρίν επιχειρήσουμε να εξετάσουμε τα γεγονότα της συγκεκριμένης υπόθεσης πράγμα που θα γίνει ανάλογα με τις απαντήσεις που θα δόσουμε στη σωρεία των νομικών επιχειρημάτων που τέθηκαν ενώπιόν μας. Είναι λογικό ότι θα πρέπει να αρχίσουμε με την εξέταση του ζητήματος της αντισυνταγματικότητας.

(α) Η αντισυνταγματικότητα

Η θέση του Γενικού Εισαγγελέα είναι ορθή. Μόνον η δικαστική εξουσία της Δημοκρατίας έχει αρμοδιότητα να εξετάζει αν ένας νόμος η κανονισμός συνάδει με το Σύνταγμα ή όχι και πολύ περισσότερο να τον κυρήσει αν πρέπει αντισυνταγματικό. Με βάση το άρθρο 3 του περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλαι Διατάξεις) Νόμου (Ν. 33/1964) «Καθιδρύεται εν τη Δημοκρατία Ανώτατον Δικαστήριο ίνα, ...συνεχίσει την άσκησιν της μέχρι τούδε υπό του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου και του Ανωτάτου Δικαστηρίου (High Court) ασκούμενης δικαιοδοσίας». Τέτοια εξουσία μέχρι την ψήφιση του πιο πάνω Νόμου ασκείτο με βάση το άρθρο 144.1 του Συντάγματος από το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο. Το πιο πάνω άρθρο 3 του Νόμου 33/1964 παραμένει μέχρι σήμερα σε ισχύ.

Είναι χρήσιμο εδώ να υπενθυμίσουμε την πάγια νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου σύμφωνα με την οποία υπάρχει το τεκμήριο

συνταγματικότητας μιας νομοθετικής πρόνοιας και ότι μια τέτοια πρόνοια μπορεί μόνον να κηρυχθεί αντισυνταγματική εφόσον το Δικαστήριο πείθεται περί της αντισυνταγματικότητας της περαν από κάθε λογική αμφιβολία. Παραπέμπουμε στις υποθέσεις Board of Registration of Architects and Civil Engineers V Kyriakides, (1966) 3 CLR 640 και Paraxenopoulos and Others V The Republic (1982) 3 CLR 1037.

Η παρούσα Επιτροπή δεν είναι παρά διοικητικό όργανο μέρος της εκτελεστικής εξουσίας και καμμιάν αρμοδιότητα δεν έχει να κρίνει την αντισυνταγματικότητα προνοιών του σχετικού εδώ Νόμου πέραν μάλιστα από κάθε λογική αμφιβολία. Είναι σαφές ότι εδώ βρίσκουν πλήρη εφαρμογή τα όσα αποφασίσθηκαν στην υπόθεση Πιτσιλλίδης (ανωτέρω) όπου η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς εκαλείτο να εφαρμόσει νομοθετικές πρόνοιες οι οποίες εκκρίνοντο από την ίδια ως αντισυνταγματικές όμως δεν προχώρησε να το πράξει κρίνοντας τον εαυτό της αναρμόδιο. Κηρύχθησαν σαν τέτοιες από την Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου το οποίο και επικρότησε τη στάση της Επιτροπής την οποία θεώρησε στάση συμμόρφωσης προς τους Νόμους της Πολιτείας.

Δεν θα συμφωνήσουμε με τη θέση του κυρίου Κυριακόπουλλου ότι μετά την 5η τροποποίηση του Συντάγματος όταν προστέθηκε στο άρθρο 179 του Συντάγματος η προσθήκη την οποία καταγράψαμε πιο πάνω τα όσα αναφέρονται στην υπόθεση Πιτσιλλίδη δεν ισχύουν. Κατά τον ίδιο η πιο πάνω απόφαση εκδόθηκε πριν την εν λόγω τροποποίηση η οποία και διαφοροποιεί την ερμηνεία του άρθρου 179. Σημειώνουμε ότι ο σκληρός πυρήνας, θα λέγαμε, του άρθρου 179 δεν τροποποιήθηκε και είναι πάνω σ'αυτήν την αρχική μορφή του εν λόγω άρθρου που στηρίχθηκε η ερμηνεία του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Όμως επαναλαμβάνουμε ότι ούτε το άρθρο 3 του Νόμου 33/1964 έχει τροποποιηθεί ή άλλως πως έχει αλλοιωθεί η καταργηθεί το οποίον και δίδει μόνον στην δικαστική εξουσία την αρμοδιότητα ερμηνείας του Συντάγματος και αποφασίζει θέματα αντισυνταγματικότητας.

(β) Η συμβατότητα της Κυπριακής νομοθεσίας με την οδηγία

Το επόμενο θέμα το οποίο σε έκταση συζητήθηκε ενώπιόν μας είναι αυτό της ισχυριζόμενης ασυμβατότητας του κυπριακού Νόμου ο οποίος μετέφερε στην εσωτερική έννομη τάξη της Κύπρου την σχετική ευρωπαϊκή οδηγία με αυτή ταύτη την οδηγία. Πρέπει δε να πούμε αμέσως ότι αυτή η ασυμβατότητα προβλήθηκε και σαν θέμα αντισυνταγματικότητας του Νόμου ο οποίος προσκρούει στο άρθρο 179 του Συντάγματος όπως αυτό τροποποιήθηκε με την 5η τροποποίηση την οποία και παραθέσαμε πιο πάνω. Δεν θ' ασχοληθούμε με αυτή την πτυχή του ζητήματος ενόψει των όσων πιο πάνω έχουμε αποφασίσει για την ικανότητα της Επιτροπής να εξετάζει την αντισυνταγματικότητα νόμων.

Έχουμε όμως την ευχέρεια αλλά και την υποχρέωση στην βάση των αρχών του δικαίου της Ένωσης να εξετάζουμε αν ο τρόπος μεταφοράς της σχετικής οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη της Κύπρου συνάδει με το δίκαιο της Ένωσης. Το ευρωπαϊκό δίκαιο δημιουργεί υποχρέωση στα εθνικά δικαστήρια αλλά και σε κάθε άλλη δημόσια αρχή όπως αποφεύγουν να εφαρμόζουν κανόνες του εθνικού δικαίου οι οποίοι βρίσκονται σε σύγκρουση με τις πρόνοιες μιας οδηγίας. Το ζήτημα διατυπώνεται όπως πιο κάτω αναφέρεται στο σύγγραμμα των Koep Lenaerts and Piet Van Nuffel, *Constitutional Law of the European Union*, Second Edition. Διαβάζουμε στη σελίδα 776 παράγραφος 17-132:

“..... it follows from the primacy of community law that the provisions of a directive must enjoy precedence over conflicting rules of national law. This applies in the first place to measures taken specifically with a view to implementing a directive. If national law confers on courts and tribunals discretion to apply mandatory rules of law of their own motion, they must examine *ex proprio motu* whether the national authorities remained within the limits of their discretion under the directive ..... Public authorities other than the courts must also refrain from applying national rules which conflict with a directive.” Η εξέταση επομένως ενός τέτοιου ζητήματος είναι επιταγή πηγάζουσα μάλλον από την αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης παρά σαν επιταγή του Κυπριακού Συντάγματος.

Η εισήγηση των συνηγόρων της Helector αφορά τρία σημεία με τα οποία κατά την άποψη τους ο κυπριακός νόμος παραβιάζει τις πρόνοιες της οδηγίας και επομένως θα πρέπει να κηρυχθεί από την Επιτροπή ανεφάρμοστος. Πριν όμως εξετάσουμε τις θέσεις αυτές των συνηγόρων βρίσκουμε χρήσιμο να υπενθυμίσουμε πολύ συνοπτικά τις αρχές πάνω στις οποίες στηρίζεται η ενσωμάτωση μιας οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη ενός κράτους μέλους.

Περιοριζόμαστε να παραπέμψουμε στο σύγγραμμα των Koen Lenaerts και Piet Van Nuffel, *European Union Law, Third Edition* και να παραθέσουμε από την παράγραφο 22-075, σελίδα 896 το πιο κάτω απόσπασμα:

A directive is binding, as to the result to be achieved, upon each Member State to which it is addressed, but leaves to the national authorities the choice of form and method (Art 288, third para, TFEU)..... By leaving the Member States free to determine themselves the way in which the intended result is achieved within the national legal system, directives reflect the idea of subsidiarity.

Είναι σαφές από τα πιο πάνω ότι αφήνεται στα Κράτη Μέλη κάποια ευελιξία όσον αφορά τον τρόπο μεταφοράς μιας οδηγίας στην εσωτερική τους έννομη τάξη με τρόπο βέβαια που να επιτυγχάνεται ο επιδιωκόμενος από την οδηγία σκοπός. Ο νόμος ο οποίος μεταφέρει μια οδηγία δεν είναι κατ'ανάγκην αντιγραφή της οδηγίας.

Εξετάζουμε στη συνέχεια τα τρία σημεία στα οποία κατ'ισχυρισμόν ο κυπριακός νόμος δεν συνάδει με τις πρόνοιες της οδηγίας:

(1) Δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στο ότι ο κυπριακός νόμος και συγκεκριμένα το άρθρο 57 επεκτείνει τους τρόπους τεκμηρίωσης των λόγων υποχρεωτικού αποκλεισμού πέραν αυτών οι οποίοι προβλέπονται από το άρθρο 57 της οδηγίας. Βρίσκουμε χρήσιμο να παραθέσουμε εδώ τις πρόνοιες και των δύο άρθρων, στα σημεία που αυτά διαφοροποιούνται.

Το άρθρο πρώτα 57(1) της οδηγίας:

1. Οι αναθέτουσες αρχές αποκλείουν από τη συμμετοχή σε διαδικασία προμήθειας έναν οικονομικό φορέα όταν αποδεικνύουν, με την επαλήθευση που προβλέπεται στα άρθρα 59,60 και 61, ή προκύπτει άλλως ότι υπάρχει τελεσίδικη απόφαση εις βάρος του για έναν από τους ακόλουθους λόγους :

Παραθέτουμε τώρα το άρθρο 57(1) του κυπριακού νόμου:

«57.-(1) Υπό την επιφύλαξη των εδαφίων (3) και (6), οι αναθέτουσες αρχές αποκλείουν από τη συμμετοχή σε διαδικασία σύναψης σύμβασης έναν οικονομικό φορέα όταν αποδεικνύουν, με την επαλήθευση που προβλέπεται στα άρθρα 59 60 και 61 ή εαν είναι γνωστό σε αυτές με άλλο τρόπο, ότι υπάρχει τελεσίδικη καταδικαστική απόφαση εις βάρος του ή παραδοχή του ή καταγγελία εναντίον του, η οποία μετά την υποβολή εκ μέρους του καταγγέλλοντος στοιχείων εξετάστηκε κατά συνοπτικό τρόπο και αφού προηγουμένως ο καταγγέλλων κλήθηκε και κατέθεσε ενώπιον της αναθέτουσας αρχής, για έναν από τους ακόλουθους λόγους:

Να παρατηρήσουμε ότι οι λόγοι που παρατίθενται και στα δύο νομοθετήματα είναι ταυτόσημοι. Ειδικότερα δε σε ό,τι εδώ περισσότερο ενδιαφέρει ο λόγος υπό το στοιχείο (β) που αναφέρεται σε διαφθορά και έχει ως εξής:

(β) διαφθορά, όπως ορίζεται στο άρθρο 3 της Σύμβασης περί της καταπολέμησης της δωροδοκίας στην οποία ενέχονται υπάλληλοι των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ή των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και στο άρθρο 2 παράγραφος (1) της Απόφασης – Πλαισίου 2003/568/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 22ας Ιουλίου 2003, για την καταπολέμηση της δωροδοκίας στον ιδιωτικό τομέα, καθώς και όπως ορίζεται στη Δημοκρατία ή στο εθνικό δίκαιο του οικονομικού φορέα.

Ένα άλλο σημείο των δύο αυτών άρθρων το οποίο είναι ταυτόσημο αλλά με την εξαίρεση που θα επισημάνουμε πιο κάτω, είναι ότι επιβάλλουν υποχρέωση αποκλεισμού οικονομικού φορέα όταν συντρέχει λόγος αποκλεισμού όχι μόνον έναντι του ίδιου του οικονομικού φορέα αλλά και έναντι μέλους του διοικητικού, διευθυντικού ή εποπτικού οργάνου του ή έχει εξουσία εκπροσώπησης, λήψης αποφάσεων ή ελέγχου σε αυτό. Στον Κυπριακό νόμο προστίθεται

ότι πέραν της καταδικαστικής απόφασης έναντι των προσώπων αυτών προστίθεται και η παραδοχή τους, και επισημαίνουμε εδώ όχι και η καταγγελία.

Είναι γι' αυτόν ιδιαίτερα το λόγο που θα αγνοήσουμε την προσθήκη της καταγγελίας στο άρθρο 57(1) του Κυπριακού νόμου αποφασίζοντας αν αυτό συνάδει με το άρθρο 57(1) της οδηγίας. Θα εξετάσουμε μόνον αν η παραδοχή σαν μέσον στοιχειοθέτησης ενός των λόγων υποχρεωτικού αποκλεισμού δεν είναι εκτός των πλαισίων της οδηγίας αλλά εξυπηρετεί τον σκοπό της οδηγίας και δυνατόν να οδηγεί στο ίδιο αποτέλεσμα ως η τελεσίδικη καταδικαστική απόφαση.

Ο κ. Γιαννακόπουλος στην ικανή του αγόρευση έκαμε εκτεταμένη αναφορά σε σχετική νομολογία του Δ.Ε.Ε. Κυρίως όμως στήριξε την επιχειρηματολογία του στην υπόθεση Μηχανική (ανωτέρω). Δεν θα συμφωνήσουμε με τον κ. Γιαννακόπουλο ότι η απάντηση του Δ.Ε.Ε. προς το ελληνικό παραπέμπον δικαστήριο οδηγεί στο συμπέρασμα που ο ίδιος εισηγείται. Ότι δηλαδή έχει γίνει δεκτό από το Δ.Ε.Ε. ότι οι οδηγίες απαριθμούν με τρόπο εξαντλητικό τις αιτίες που μπορούν να δικαιολογήσουν αποκλεισμό ενός εργολήπτη. Περιοριζόμαστε να παραπέμψουμε σε δύο σημεία της πιο πάνω απόφασης και συγκεκριμένα στα σημεία 44 και 47, όπου αναφέρεται:

«44. Η εξαντλητική απαρίθμηση του άρθρου 24, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 93/37 δεν αποκλείει, ωστόσο, την ευχέρεια των κρατών μελών να διατηρούν σε ισχύ ή να θεσπίζουν ουσιαστικούς κανόνες αποσκοπούντες, μεταξύ άλλων, στη διασφάλιση, στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων, της τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, καθώς και της συνακόλουθης αρχής της διαφάνειας, τις οποίες οι αναθέτουσες αρχές υποχρεούνται να τηρούν σε κάθε διαδικασία ανάθεσης μιας τέτοιας σύμβασης (βλ. υπό το πνεύμα αυτό, προμνησθείσα απόφαση ARGE, σκέψη 24, και απόφαση της 16ης Οκτωβρίου 2003, C-421/01, Traunfellner, Συλλογή 2003, σ. I-11941, σκέψη 29).»

«47. Επομένως, ένα κράτος μέλος έχει δικαίωμα να προβλέψει, επιπλέον των λόγων αποκλεισμού που στηρίζονται σε αντικειμενικές σκέψεις

απτόμενες της επαγγελματικής ιδιότητας, οι οποίοι απαριθμούνται περιοριστικώς στο άρθρο 24, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 93/37, μέτρα αποκλεισμού αποσκοπούντα στη διασφάλιση της τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης όλων των υποβαλλόντων προσφορά, καθώς και της αρχής της διαφάνειας, στο πλαίσιο των διαδικασιών σύναψης των δημοσίων συμβάσεων.»

Είναι σαφές από τα πιο πάνω ότι όπως ήδη εξηγήσαμε τα κράτη μέλη διατηρούν κάποια ευελιξία στο πλαίσιο μάλιστα τήρησης της αρχής της επικουρικότητας κατά την μεταφορά μιας οδηγίας στην εσωτερική τους έννομη τάξη ειδικότερα μάλιστα όσον αφορά οδηγίες που άπτονται του τομέα των δημοσίων συμβάσεων, εφόσον τα λαμβανόμενα μέτρα αποσκοπούν στη διατήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και της αρχής της διαφάνειας.

Πιστεύουμε ότι η εισαγωγή στο άρθρο 57(1) της παραδοχής σαν τρόπου στοιχειοθέτησης ενός των λόγων υποχρεωτικού αποκλεισμού κινείται ακριβώς μέσα στα πλαίσια των πιο πάνω αρχών. Αδυνατούμε ν' αντιληφθούμε τη διαφορά μεταξύ της δυνατότητας αποκλεισμού οικονομικού φορέα ο οποίος καταδικάσθηκε για παράδειγμα για τρομοκρατικά εγκλήματα από την δυνατότητα αποκλεισμού οικονομικού φορέα ο οποίος παραδέχεται τη διάπραξη τρομοκρατικών εγκλημάτων. Θεωρούμε ότι ευχέρεια αποκλεισμού του πρώτου και αδυναμία αποκλεισμού του δεύτερου θα συνιστούσε σαφώς παραβίαση τουλάχιστον της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Καταλήγουμε επομένως στο συμπέρασμα ότι η περίληψη της «παραδοχής» στο άρθρο 57(1) του Νόμου σαν μέσον στοιχειοθέτησης ενός των λόγων αποκλεισμού δεν αντίκειται προς την οδηγία, δεν βαίνει πέραν του επιδιωκόμενου από την οδηγία σκοπού, όπως μάλιστα αυτός καταγράφεται στην εισαγωγική σκέψη 100 της οδηγίας η οποία έχει ως εξής, σε ο, τι εδώ ενδιαφέρει:

«Οι δημόσιες συμβάσεις δεν θα πρέπει ν' ανατίθενται σε οικονομικούς φορείς που έχουν συμμετάσχει σε εγκληματική οργάνωση η που έχουν κριθεί ένοχοι για δωροδοκία, για απάτη εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, για τρομοκρατικά εγκλήματα, για

νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για χρηματοδότηση της τρομοκρατίας».

(2) Η άλλη αντικανονικότητα την οποίαν οι συνήγοροι του οικονομικού φορέα επισημαίνουν με αναφορά στην ευρωπαϊκή οδηγία αγγίζει τον κανονισμό 37 της Κ.Δ.Π. 138/2016 που κατ' ισχυρισμόν συγκρούεται με το άρθρο 57(7) της οδηγίας. Παραθέτουμε το άρθρο 57(7).

57(7) Τα κράτη μέλη καθορίζουν τους όρους εφαρμογής του παρόντος άρθρου, βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων και τηρουμένου του ενωσιακού δικαίου. Καθορίζουν, ιδίως, τη μέγιστη περίοδο αποκλεισμού σε περίπτωση που ο οικονομικός φορέας δεν λάβει μέτρα για να αποδείξει την αξιοπιστία του, όπως αυτά ορίζονται στην παράγραφο 6. Εάν η περίοδος αποκλεισμού δεν έχει καθοριστεί από τελεσίδικη απόφαση, η περίοδος αυτή δεν υπερβαίνει τα πέντε έτη από την ημερομηνία της καταδίκης με τελεσίδικη απόφαση στις περιπτώσεις που αναφέρονται στην πρώτη παράγραφο και τρία έτη από την ημερομηνία του σχετικού γεγονότος στις περιπτώσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 4.

Αυτή την υποχρέωση η Κυπριακή Δημοκρατία έχει εκπληρώσει με την θέσπιση των κανονισμών της Κ.Δ.Π. 138/2016. Επί πλέον σημειώνουμε ότι δίδεται έμφαση στο άρθρο 57(7) στην υποχρέωση του κράτους μέλους να καθορίζει τη μέγιστη περίοδο αποκλεισμού αν ο οικονομικός φορέας δεν λάβει μέτρα γι' απόδειξη της αξιοπιστίας του. Έχοντας αναγνώσει τον Κανονισμό 37 της Κ.Δ.Π. 138/2016 βρίσκουμε ότι ο κύπριος νομοθέτης έχει εκπληρώσει αυτή του την υποχρέωση. Σε πλείστα σημεία του ο Κανονισμός 37 αποτελεί αντιγραφή του άρθρου 57(7) της οδηγίας ιδιαίτερα όσον αφορά την μέγιστη διάρκεια αποκλεισμού τόσο για τις υποχρεωτικές όσο και τις δυνητικές περιπτώσεις. Επί πλέον σημειώνουμε ότι με τις πρόνοιες της παραγράφου 3(β) του κανονισμού 37 η Κυπριακή Δημοκρατία συμμορφώνεται και με την υποχρέωση που της θέτει η παράγραφος 6 αλλά και η πιο πάνω παράγραφος 7 του άρθρου 57 της οδηγίας όπως ο οικονομικός φορέας αποδείξει την αξιοπιστία του ώστε ν' αποφύγει τον αποκλεισμό. Μάλιστα καθορίζονται με λεπτομέρεια τα μέτρα εκείνα τα

οποία ο οικονομικός φορέας δύναται να λάβει για ν' αποδείξει κάτι τέτοιο.

Όμως συναφώς θα θέλαμε να σημειώσουμε και το εξής. Ότι ο σχετικός Κυπριακός Νόμος μεταφέρει με το άρθρο 57(6) αυτολεξεί τις πρόνοιες του άρθρου 57(6) της οδηγίας οι οποίες καθορίζουν τον τρόπο σύμφωνα με τον οποίο ο οικονομικός φορέας μπορεί να αποκαταστήσει την αξιοπιστία του και είναι αυτές τις πρόνοιες που ο Κανονισμός 37(β) συγκεκριμενοποιεί και εξειδικεύει.

(3)Υπάρχει όμως από πλευράς συνηγόρων του οικονομικού φορέα και μια τρίτη παρατήρηση όσον αφορά την διαφορά μεταξύ του δικαίου της Ένωσης και του Κυπριακού δικαίου. Αφορά τον χρόνο έναρξης δυνητικού αποκλεισμού. Εις μιν το άρθρο 57(7) της οδηγίας αλλά πρέπει να πούμε ότι και στο άρθρο 57(7) του Νόμου καθορίζεται σαν χρόνος έναρξης της περιόδου αποκλεισμού η ημερομηνία του σχετικού γεγονότος ενώ στον Κανονισμό 37(2)(β) σαν η ημερομηνία κατά την οποία η Επιτροπή έλαβε γνώσιν του γεγονότος.

Για λόγους που εξηγήσαμε και πιο πάνω δεν θ' αποφασίσουμε αυτό το θέμα εφόσον άπτεται λόγων δυνητικού αποκλεισμού.

(4)Τέλος ο κ Γιαννακόπουλος ήγειρε και θέμα διαχρονικότητας. Συγκεκριμένα ότι στην παρούσα υπόθεση τα εγειρόμενα ζητήματα πρέπει να λυθούν στη βάση των προνοιών που ίσχυαν κατά τον χρόνο σύναψης των σχετικών συμβάσεων ήτοι στη βάση των προνοιών της οδηγίας 2004/18 και όχι της οδηγίας 2014/24. Δεν θ' ασχοληθούμε ιδιαίτερα με αυτή την εισήγηση. Περιοριζόμαστε να πούμε ότι τα κρίσιμα γεγονότα της παρούσας υπόθεσης έλαβαν χώρα όταν σε ισχύ ευρίσκετο η δεύτερη οδηγία αλλά ιδιαίτερα γιατί έλαβαν χώρα μετά την θέση σε ισχύ του Νόμου 73(1)/2016 ήτοι την 28/04/2016.

(γ) Η προστασία του τεκμηρίου της αθωότητας

Ερχόμαστε τέλος σ' ένα νομικό ζήτημα το οποίο συζητήθηκε σε έκταση ενώπιον μας. Στο εγερθέν από τους συνηγόρους της Helector ερώτημα κατά πόσον η απόφαση της Επιτροπής θα παραβιάσει την αρχή η οποία προστατεύει το τεκμήριο της αθωότητας κατηγορουμένου σε ποινική

υπόθεση προσώπου. Στην προκειμένη περίπτωση αυτό της Helector η οποία αντιμετωπίζει κατηγορίες ενώπιον του Κακουργιοδικείου στην πιο πάνω αναφερθείσα υπόθεση. Οφείλουμε να πούμε ότι το ζήτημα μας προβλημάτισε σε μεγάλο βαθμό γιατί η απόφαση μας είναι δυνατόν να οδηγήσει στη παραβίαση ενός θεμελιώδους ανθρώπινου δικαιώματος.

Μελετήσαμε με πολλή προσοχή τις εισηγήσεις και των τριών ευπαιδευτών συνηγόρων των οποίων ομολογουμένως οι αγορεύσεις μας βοήθησαν τα μέγιστα. Εξετάσαμε με πολλή επίσης προσοχή τις διάφορες νομικές αυθεντίες τις οποίες έθεσαν ενώπιον μας. Καταλήξαμε στο συμπέρασμα και είναι η απόφαση μας ότι δεν υπάρχει κίνδυνος παραβίασης του δικαιώματος το οποίο απολαμβάνει η Helector όπως ενώπιον του Κακουργιοδικείου θεωρείται αθώα σε όλες τις κατηγορίες που αντιμετωπίζει μέχρις ότου η κατηγορούσα αρχή αποδείξει την ενοχή της πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας. Ενώπιόν μας με κανένα τρόπο δεν εξετάζεται η ενοχή της για οποιοδήποτε αδίκημα. Δεν κρίνουμε και δεν αποφασίζουμε τα όσα της καταλογίζονται ενώπιον του Κακουργιοδικείου.

Αυτό το οποίο εμείς καλούμαστε ν'αποφασίσουμε είναι κατά πόσον πρέπει ν'ασκήσουμε την διακριτική μας ευχέρεια υπέρ του οριζόντιου αποκλεισμού της Helector όχι διότι η ίδια διέπραξε οποιοδήποτε αδίκημα αλλά διότι στελέχη της παραδέχθηκαν ότι διέπραξαν αδικήματα κατά τον χρόνο στον οποίο η Helector εκτελούσε δημόσιες συμβάσεις τις οποίες κατόπιν διαγωνισμού είχε αναλάβει.

Ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία η Helector η ίδια απαλλάσσεται των κατηγοριών που αντιμετωπίζει η παραδοχή των στελεχών της ότι παρανόμησαν παραμένει και είναι η ίδια που ανεξάρτητα καταδίκης ευθύνεται στο τέλος ν'αποκαταστήσει την αξιοπιστία της σαν οικονομικός φορέας που επιθυμεί να μετέχει σε διαγωνισμούς δημοσίων συμβάσεων. Ο αποκλεισμός ενός οικονομικού φορέα είτε διότι ο ίδιος διέπραξε ένα από τους λόγους αποκλεισμού είτε διότι στελέχη του το έκαναν δεν αποτελεί ποινή ούτε διοικητική τιμωρία. Όπως ορθά η κυρία Μίτλεττον το έθεσε η ουσία του αποκλεισμού βρίσκεται στο γεγονός ότι κρίνεται η αξιοπιστία του οικονομικού φορέα, ο οποίος και έχει την ευχέρεια αποφυγής του αποκλεισμού ακόμη και

όπου συντρέχουν λόγοι αποκλεισμού. Έχει την ευχέρεια ο οικονομικός να λάβει μέτρα αυτοκάθαρσης τα οποία και μπορούν να οδηγήσουν σε ανατροπή των προϋποθέσεων αποκλεισμού.

Αποσαφηνίζοντας περαιτέρω όσα πιο πάνω αναφέραμε λέμε ότι ένας οικονομικός φορέας δυνατόν να αντιμετωπίσει το ενδεχόμενον αποκλεισμού ακόμη και στην περίπτωση που εναντίον του δεν υπάρχει, για οποιοδήποτε λόγο, τελεσίδικη καταδικαστική απόφαση, αλλά τέτοια απόφαση υπάρχει μόνον εναντίον στελεχών του.

Η πεποίθηση μας ότι το μέτρο του αποκλεισμού δεν έχει τιμωρητικό χαρακτήρα και επομένως δεν εμπεριέχει τα στοιχεία της ποινής, διοικητικής ή άλλης, ενδυναμώνεται και από τις πρόνοιες της τελευταίας επιφύλαξης του Κανονισμού 37(3)(α). Αναφέρει ότι η Επιτροπή δύναται να εξετάζει μέτρα που της υποδεικνύονται από οικονομικό φορέα στη διάρκεια του αποκλεισμού που του επιβλήθηκε προκειμένου η Επιτροπή ν' αποφασίσει αν ενδείκνυται η μείωση ή ο τερματισμός της περιόδου αποκλεισμού.

Είναι σαφές από τα πιο πάνω ότι σκοπός του αποκλεισμού είναι η διασφάλιση της αξιοπιστίας του οικονομικού φορέα για την εύρυθμη εφαρμογή του δικαίου των δημοσίων συμβάσεων, κύριος στόχος του οποίου είναι η διασφάλιση των αρχών της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης.

Αλλά στήριξη στο πιο πάνω συμπέρασμα μας βρίσκουμε και στην τελευταία επιφύλαξη του άρθρου 57(7)(β) του Νόμου. Αναφέρει ότι οι αναθέτουσες αρχές δεν αναθέτουν δημόσια σύμβαση σε οικονομικό φορέα ή σε ένωση οικονομικών φορέων στην οποία αποκλεισθείς οικονομικός φορέας συμμετέχει. Αν ο αποκλεισμός είχε τιμωρητικό χαρακτήρα, ήταν δηλαδή είδος ποινής δεν θα μπορούσε να επιβάλλεται αντανakλαστικά σε οικονομικούς φορείς οι οποίοι δεν εμφανίσθηκαν ενώπιον της Επιτροπής και δεν έλαβαν μέρος στην διαδικασία αποκλεισμού.

Είναι γι' αυτούς τους λόγους που η παρούσα υπόθεση διαφοροποιείται πλήρως από τις δύο αποφάσεις του ΕΔΑΔ στις οποίες ο κ Κυριακόπουλος έκαμε αναφορά και τις οποίες παραθέσαμε πιο πάνω.

Αυτό το οποίο εδώ θα αποφασισθεί με κανένα τρόπο δεν άπτεται της ποινικής ευθύνης της Helector ενώπιον του Κακουργιοδικείου. Επαναλαμβάνουμε ότι δεν θ' αποκλείσουμε ενδεχόμενα την Helector επειδή η ίδια δωροδότησε αλλά επειδή κατά τον κρίσιμο χρόνο είχε στους κόλπους της στελέχη τα οποία παραδέχθηκαν ότι δωροδότησαν ή άλλως πως παρανόμησαν. Όλες οι υπερασπίσεις παραμένουν ανοικτές για αυτή στο πλαίσιο της ποινικής δίκης.

(Ζ) Η ΤΕΛΙΚΗ ΜΑΣ ΚΡΙΣΗ

(α) Επί των γεγονότων

Φτάνουμε επομένως τώρα στο στάδιο όπου χρειάζεται να εξετάσουμε από πιο κοντά τα ίδια τα γεγονότα και ειδικότερα τις ισχυριζόμενες από πλευράς αναθέτουσας αρχής παραδοχές στελεχών της Helector. Θα θέλαμε να σημειώσουμε ευθύς εξ' αρχής ότι από πλευράς Helector δεν αμφισβητούνται οι παραδοχές τεσσάρων προσώπων φερομένων από το Συμβούλιο σαν στελεχών της. Αυτό που ελέχθει είναι ότι τουλάχιστον για τους δύο οι οποίοι δεν καταδικάσθηκαν αλλά έκαμαν παραδοχή, δυνατόν ενώπιον του Κακουργιοδικείου να διαφοροποιήσουν τις καταθέσεις τους. Επίσης και για τους τέσσερις ελέχθει ότι δεν έχουν πλέον σχέση με τον οικονομικόν φορέα και κάποιιοι από αυτούς δεν υπήρξαν στελέχη του. Όσον αφορά τον πρώτο ισχυρισμό αυτό το οποίο μπορεί να λεχθεί είναι ότι πρόκειται για μια θεωρητική τοποθέτηση. Αυτό το οποίο τώρα υπάρχει είναι η παραδοχή τους. Όσον αφορά τον δεύτερο ισχυρισμό μπορεί να ληφθεί υπ όψιν μέσα στο πλαίσιο μέτρων αυτοκάθαρσης για την οποία δεν δόθηκε από πλευράς του οικονομικού φορέα ιδιαίτερη σημασία. Όσον αφορά τον Imad Baqla ο οποίος παραδέχθηκε και καταδικάσθηκε, θα εξετάσουμε στη συνέχεια αν θεωρείται στέλεχος ή όχι της Helector.

Υπάρχουν οι παραδοχές τεσσάρων προσώπων φερομένων σαν στελεχών της Helector τα οποία προέβησαν σε παραδοχές. Ο Δημήτρης Γιαννακόπουλος παραδέχθηκε ενώπιον του Κακουργιοδικείου Λευκωσίας στις 8 Μαΐου 2017 και καταδικάσθηκε στις 12 του ιδίου μήνα. Υπήρξε διευθυντής της Helector από 15/05/2007 εως 05/07/2010. Παραδέχθηκε ότι μεταξύ 2009 και 2010 διέπραξε το αδίκημα του

δεκασμού καταβάλλοντας το ποσό των €310000,00 προς τον Σάββα Βέργα τέως δήμαρχο Πάφου. Κατά τον κρίσιμο χρόνο ήταν Γενικός Διευθυντής της Helector . Του επεβλήθηκε ποινή φυλάκισης 18 μηνών με τριετή αναστολή.

Ο Imad Baqle στις 02/06/2017 παραδέχθηκε ενώπιον του Κακουργιοδικείου και καταδικάστηκε στις 09/06/2017 σε ποινή φυλάκισης δέκα μηνών με τριετή αναστολή. Παραδέχθηκε κατηγορίες σχετικές με τα άδικήματα του καταρτισμού και κυκλοφορίας πλαστού εγγράφου. Ήταν υπάλληλος μητρικής εταιρείας της Helector και το 2008 είχε καθήκοντα μηχανικού των έργων ΧΥΤΥ Κόσιης και ΧΥΤΑ Πάφου.

Ο Ιωάννης Κοκότσης ήταν διευθυντής της Helector από 16/04/2007 μέχρι 07/03/2016. Στις 09/03/2016 συνελήφθηκε ύστερα από δικαστικό ένταλμα και παραδέχθηκε ότι έδωσε μίζες στον Σάββα Βέργα υπό μορφή ανταλλάγματος για την προώθηση αποπληρωμής χρεών του ΧΥΤΑ Πάφου.

Ο Αθανάσιος Κατρής υπήρξε διευθυντής της Helector από 16/04/2007 μέχρι 08/02/2012. Στις 25/03/2016 έκαμε μια γραπτή κατάθεση στην αστυνομία στην οποία περιγράφει συμμετοχή του σε σύσκεψη σκοπός της οποίας ήταν η καταδολίευση του δημοσίου.

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι οι Γιαννακόπουλος, Κοκότσης και Κατρής είναι πρόσωπα που ήταν μέλη του διευθυντικού οργάνου του οικονομικού φορέα ή είχαν εξουσία εκπροσώπησης του μέσα στην έννοια της επιφύλαξης του άρθρου 57(1) του Νόμου. Χρήζει κάποιας ιδιαίτερης προσοχής η περίπτωση του Imad Baqle. Δεν ήταν διευθυντικό στέλεχος. Κρίνοντας δε από την σύντομη περιγραφή των καθηκόντων του πιο πάνω και το είδος των κατηγοριών που παραδέχθηκε δεν μπορούμε με κάποια δόση βεβαιότητας να πούμε ότι εμπίπτει σε μια από τις άλλες κατηγορίες στελεχών όπως αυτές περιγράφονται στην εν λόγω επιφύλαξη την οποία ήδη παραθέσαμε πιο πάνω.

(β) Επί της νομικής πτυχής

Τούτων λεχθέντων καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι παραδοχές των άλλων τριών προσώπων πλήν του Baqle μπορούν να

ενεργοποιήσουν τις πρόνοιες του άρθρου 57(1) του Νόμου και του Κανονισμού 37(1)(β) της Κ.Δ.Π. 138/2016. και ν'αποφασίσουμε τη δυνατότητα επιβολής οριζόντιου αποκλεισμού στη βάση των προνοιών για υποχρεωτικό αποκλεισμό. Και αφού έχουμε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι συντρέχουν στην παρούσα υπόθεση λόγοι υποχρεωτικού αποκλεισμού θα προχωρήσουμε ασκώντας τη διακριτική μας ευχέρεια ν'αποφασίσουμε αν θα επιβάλουμε οριζόντιο αποκλεισμό εναντίον της Helctor. Παρέλκει επομένως, δοθείσης και της δήλωσης της κας Μίτλεττον, να εξετάσουμε εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις για την επιβολή αποκλεισμού στη βάση των προνοιών περί δυνητικού τέτοιου.

Είχαμε πιο πάνω την ευκαιρία να παραθέσουμε τις πρόνοιες του άρθρου 57(1) και δεν θα τις επαναλάβουμε. Παραθέτουμε πιο κάτω τις πρόνοιες του Κανονισμού 37(1) (β) αλλά και αυτές των παραγράφων 2(α) και 2(β) του ίδιου κανονισμού πάνω στις οποίες θα στηριχθεί περαιτέρω η απόφασή μας.

«37(1)(β) Χωρίς επηρεασμό των διατάξεων της παραγράφου (α), η Επιτροπή Αποκλεισμού δύναται, κατόπιν πληροφόρησης της με οποιοδήποτε μέσο, ότι συντρέχει κάποιος από τους λόγους υποχρεωτικού αποκλεισμού βάσει του εδαφίου (1) του άρθρου 57 του Νόμου, ο οποίος διαπιστώθηκε με τελεσίδικη δικαστική απόφαση ή παραδοχή ή καταγγελία ή περίπτωση πλημμελούς εκτέλεσης σύμβασης που είχε ως αποτέλεσμα τον πρόωρο τερματισμό της, βάσει της παραγράφου (ζ) του εδαφίου (4) του άρθρου 57 του Νόμου, να επιληφθεί του θέματος ενεργώντας σύμφωνα με τον παρόντα Κανονισμό.»

«37(2)(α) Εάν η περίοδος αποκλεισμού δεν έχει καθοριστεί από τελεσίδικη δικαστική απόφαση, η Επιτροπή Αποκλεισμού δύναται να επιβάλει στον οικονομικό φορέα, αποκλεισμό από διαδικασίες σύναψης συμβάσεων για περίοδο η οποία δεν υπερβαίνει τα πέντε (5) έτη από την ημερομηνία της καταδίκης με τελεσίδικη απόφαση ή της παραδοχής ή

της καταγγελίας, στις υποχρεωτικές περιπτώσεις αποκλεισμού που αναφέρονται στο εδάφιο (1) του άρθρου 57 του Νόμου»

«37(3)(β) για τους σκοπούς της παραγράφου (α) ο οικονομικός φορέας δύναται, παρότι συντρέχει λόγος αποκλεισμού, να υποδεικνύει στην Επιτροπή Αποκλεισμού τυχόν συγκεκριμένα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα που έλαβε, περιλαμβανομένων μέτρων σε επίπεδο προσωπικού, τα οποία είναι κατάλληλα για την αποφυγή επανάληψης παρόμοιων περιστατικών ή/και διάπραξης περαιτέρω ποινικών αδικημάτων ή παραπτωμάτων».

(γ) Η απόφαση της Επιτροπής

Θα εξετάσουμε στη συνέχεια στη βάση των όσων πιο πάνω τέθηκαν ενώπιόν μας και κάναμε δεκτά το αίτημα της αναθέτουσας αρχής για τον οριζόντιο μελλοντικό αποκλεισμό της Helector. Προκύπτει από τις πρόνοιες του Κανονισμού 37(1)(β) ότι η εξουσία της Επιτροπής είναι δυνητική. Δηλαδή έχει την ευχέρεια λαμβανομένων υπόψη όλων των περιστάσεων που περιβάλλουν την συγκεκριμένη υπόθεση να προχωρήσει ή όχι στον αποκλεισμό. Σημειώνουμε τη φράση «η Επιτροπή Αποκλεισμού δύναται..... να επιληφθεί του θέματος». Επομένως σε πρώτο στάδιο θ'αποφασίσουμε και στην υπόθεση αυτή το ενδεχόμενο αποκλεισμού του οικονομικού φορέα από μελλοντικές διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων. Είναι η απόφασή μας ότι η ευχέρεια μας πρέπει ν'ασκηθεί υπέρ του μελλοντικού αποκλεισμού. Καταλήξαμε υπέρ του αποκλεισμού λαμβάνοντας υπόψη την εμπλοκή τριών στελεχών της Helector σε σειρά παρανόμων ενεργειών κάποιες από τις οποίες μεταφράζονται στη δωροδοκία δημοσίων προσώπων για υψηλά χρηματικά ποσά. Ότι ήταν μια παράνομη δραστηριότητα όχι στιγμιαία αλλά που διάρκεσε για μια περίοδο μερικών ετών.

Πριν όμως προχωρήσουμε στην άσκηση αυτής της διακριτικής μας ευχέρειας είμαστε υποχρεωμένοι να εξετάσουμε την ευχέρεια την οποία το άρθρο 57(6) του Νόμου αλλά και ο Κανονισμός 37(3)(β) παραχωρούν σ'έναν οικονομικό φορέα να λαμβάνει τέτοια μέτρα για ν'αποδείξει την αξιοπιστία του. Πρέπει να πούμε ότι δεν δόθηκε ιδιαίτερη σημασία από

πλευράς του οικονομικού φορέα σ' αυτή την πτυχή της υπόθεσης. Μας αναφέρθηκε χωρίς να δίδεται σ' αυτό ιδιαίτερη σημασία ότι τα στελέχη της εταιρείας τα οποία προέβησαν σε παραδοχές έπαυσαν να είναι πλέον στελέχη της. Παρ' όσον ότι τα πιο πάνω δεν κρίνονται ικανοποιητικά για να ενεργοποιήσουν τις πρόνοιες του πιο πάνω άρθρου του Νόμου και του Κανονισμού θα τις αναλύσουμε σε συντομία.

Θέλουμε να διευκρινίσουμε ευθύς εξ' αρχής ότι οι πρόνοιες του άρθρου 57(6) αναφέρονται στη δυνατότητα μη αποκλεισμού οικονομικού φορέα, όταν πρόκειται για συγκεκριμένη διαδικασία προμήθειας και θα μπορούσε να προβληθεί η άποψη ότι δεν έχουν εφαρμογή όταν πρόκειται να αποφασισθεί ο αποκλεισμός του από μελλοντικές δημόσιες συμβάσεις. Θα μπορούσε δηλαδή να υποστηριχθεί ότι δεν αποτελούν μέρος των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής Αποκλεισμού. Όμως το ζήτημα αποσαφηνίζεται από τις πρόνοιες της παραγράφου 7 του άρθρου 57, οι οποίες έχουν ως εξής;

57-(7)(α) Οι όροι εφαρμογής του παρόντος άρθρου ρυθμίζονται, τηρουμένου του ενωσιακού δικαίου, με κανονισμούς που εκδίδονται δυνάμει του άρθρου 93 του παρόντος Νόμου.

(β) Οι Κανονισμοί που αναφέρονται στην παράγραφο (α) καθορίζουν, ιδίως, το αρμόδιο όργανο για την επιβολή αποκλεισμού από μελλοντικές διαδικασίες σύναψης συμβάσεων και τη μέγιστη περίοδο αποκλεισμού σε περίπτωση που ο οικονομικός φορέας δεν λάβει επαρκή μέτρα για να αποδείξει την αξιοπιστία του, όπως αυτά ορίζονται στο εδάφιο (6).

Νοείται ότι, σε περίπτωση που η περίοδος αποκλεισμού δεν έχει καθοριστεί με τελεσίδικη απόφαση, η περίοδος αυτή δεν υπερβαίνει τα πέντε (5) έτη από την ημερομηνία της καταδίκης με τελεσίδικη απόφαση ή της παραδοχής στις περιπτώσεις που αναφέρονται στο εδάφιο (1), και τα τρία (3) έτη από την ημερομηνία του σχετικού γεγονότος, στις περιπτώσεις που αναφέρονται στο εδάφιο (4).

Είναι οι πρόνοιες του Νόμου στη βάση των οποίων εκδόθηκαν οι κανονισμοί οι προβλεπόμενοι στην Κ.Δ.Π. 138/2016 και βεβαίως ο κανονισμός 37(3)(β). Οι πρόνοιες της παραγράφου 7 του άρθρου 57

σαφώς παραπέμπουν σε εφαρμογή της παραγράφου 6 του ιδίου άρθρου και σε περιπτώσεις οριζόντιου αποκλεισμού.

Έχοντας αποσαφηνίσει τα πιο πάνω, προχωρούμε να πούμε ότι όντως οι πρόνοιες της παραγράφου 6 του άρθρου 57 δυνατό να αποτελούν λόγο υπεράσπισης για μη οριζόντιο αποκλεισμό οικονομικού φορέα, ακόμη και εκεί όπου δικαιολογείται ο αποκλεισμός, υπό τις πιο κάτω όμως προϋποθέσεις:

(α) Ότι ο οικονομικός φορέας έλαβε τέτοια μέτρα, τα οποία αποδεικνύουν την αξιοπιστία του.

(β) Ότι συνεργάστηκε πλήρως με τις ερευνητικές αρχές, έχοντας διευκρινίσει πλήρως τα γεγονότα και τις περιστάσεις.

(γ) Ότι έχει λάβει συγκεκριμένα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα και σε επίπεδο προσωπικού για την αποφυγή περαιτέρω ποινικών αδικημάτων ή παραπτώματων.

(δ) Ο οικονομικός φορέας αποδεικνύει ότι έχει καταβάλει ή δεσμεύεται να καταβάλει αποζημιώσεις που προκλήθηκαν από το ποινικό αδίκημα ή παράπτωμα.

Ακόμη όμως και στην περίπτωση που συντρέχουν οι πιο πάνω προϋποθέσεις, η Επιτροπή Αποκλεισμού συνεκτιμά τα μέτρα που λήφθηκαν συναρτώντας τα με τη σοβαρότητα και τις ιδιαίτερες περιστάσεις του ποινικού αδικήματος ή παραπτώματος. Είναι σαφές ότι η απόφαση της Επιτροπής είναι θέμα άσκησης της διακριτικής της ευχέρειας και ότι δεν είναι μια υπεράσπιση την οποία αυτόματα δικαιούται ο οικονομικός φορέας.

Με βάση όσα παραθέσαμε πιο πάνω δεν πληρούνται οι πλείστες των προϋποθέσεων που απαιτούνται ώστε να είναι δυνατόν ν' αποφευχθεί ο οριζόντιος αποκλεισμός.

Αυτό το οποίο παραμένει είναι να καθορίσουμε τη διάρκεια του οριζόντιου αποκλεισμού, η μέγιστη διάρκεια του οποίου είναι πέντε έτη

από την γενεσιουργό αιτία της δυνατότητας αποκλεισμού. Στην παρούσα περίπτωση είναι πέντε έτη από την ημερομηνία παραδοχής.

Εδώ έχουμε τρεις ημερομηνίες παραδοχής. Αυτής του Κοκότση στις 09/03/2016, αυτής του Κατρή στις 25/03/2016 και αυτής του Γιαννακόπουλου στις 08/05/2017. Η κα Μίτλεττον μας εισηγήθηκε ότι θα πρέπει να μετρήσουμε την περίοδο των πέντε ετών από την παραδοχή του Βαφλε του οποίου όμως έχουμε αγνοήσει την παραδοχή. Δεν μας έχει εξηγηθεί γιατί να μη λάβουμε σαν αφετηρία την ημερομηνία παραδοχής του Κοκότση η οποία ήταν η παλαιότερη δηλαδή 09/03/2016. Πιστεύουμε ότι ασκώντας και εδώ την διακριτική μας ευχέρεια και εφόσον μάλιστα ο νόμος επιτρέπει ώστε η περίοδος αποκλεισμού να τρέχει όχι από την ημερομηνία της απόφασης

αποκλεισμού αλλά από τον χρόνο παραδοχής, σαν μια παραχώρηση από τον ίδιο τον Νόμο προς τον οικονομικό φορέα, εφόσον δεν είναι η τιμωρία αλλά η αποκατάσταση της αξιοπιστίας του ο αποφασιστικός παράγοντας, καθορίζουμε την πενταετή περίοδο αποκλεισμού από τις 9 Μαρτίου 2016.

Γεώργιος Αρέστης

Πρόεδρος